Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 7 šilingov
mesečna naročnina 25 šilingov
celoletna naročnina 250 šilingov
P. b. b.

LETNIK XL. CELOVEC, PETEK, 4. OKTOBER 1985 ŠTEV. 40 (2245)

„Deželni politiki gnojijo njivo, na kateri poganja desni ekstremizem“

V letu, ko obhajamo 40. obletnico zmage nad fašizmom, v Avstriji in posebej na Koroškem spet nevarno dvigajo glavo sile rjave preteklosti. Njihova izzivanja postajajo čedalje očitnejša in nevarnejša, v naši deželi pa dosegajo višek v oktobrskih dneh, ko se plebiscitne obletnice po stari tradiciji zlorabljajo za praznovanje „zmage v nemški noči“.

Tudi jutrišnji „Kärntner Freiheitskommers“ že po krogu tistih, ki ga pripravljajo in napovedujejo svojo udeležbo, pomeni očitno zlorabo obletnice plebiscita in domovinskih čustev za izzivalno demonstracijo tiste miselnosti, ki je našo državo že enkrat pahnila v prepad in ki skozi vso zgodovino preprečuje dejansko spravo in mirno sožitje obeh narodov v deželi.

Ta razvoj razumljivo povzroča zaskrbljenost in izziva ogorčenost demokratičnega protifašističnega tabora. Še posebno izzivalno pri tem pa je zadržanje vodilnih deželnih politikov, ki pošastnemu početju večnih včerajšnikov dajejo uradni blagoslov in s tem potuho njihovim aktivistom, ki so v kričečem nasprotju s predpisi avstrijskih zakonov, ustave in državne pogodbe. Proti tem predpisom namreč ravnajo tudi tisti, ki imajo častno pokroviteljstvo nad takimi prireditvami; če so to vodilni politiki, je le toliko bolj značilno in meče čudno luč na njihov odnos do avstrijskega pravnega reda in do mednarodnih obveznosti Avstrije.

Za svoje ravnanje Wagner, Knafl, Haider in Guggenberger nimajo nobenega izgovora in opravičila. Že grebinjski uvod v letošnje praznovanje plebiscitne obletnice je dovolj jasno pokazal, kakšne cilje zasledujejo s takimi prireditvami. Na jutrišnjem shodu bo krog sodelujočih gotovo še bolj pester in bo izpoved gotovo še bolj jasna - to jamči že seznam organizacij in osebnosti, ki se priznavajo k tej prireditvi in ki sega od nemškonacionalnih „domovinskih“ sil tja do krogov, ki so s svojimi neonacističnimi protiavstrijskimi dejavnostmi že ponovno prišli v konflikt z zakonom.

„Deželni politiki gnojijo njivo, na kateri poganja desni ekstremizem,“ je dejal in s tem zadel v črno eden od udeležencev tiskovne konference, na kateri so predstavniki celovškega protifašističnega komiteja seznanili novinarje z jutrišnjo protestno prireditvijo, ki bo ob 19. uri na križišču Kempfstraße-Fromillerstraße. Dejstvo, da se pogovora z novinarji razen dopisnika tiskovne agencije APA kot častne izjeme ni udeležil noben zastopnik koroškega nemškega tiska, že nevarno smrdi po demonstrativnem bojkotu; hkrati pa to potrjuje upravičenost ugotovitve, da tudi oblikovalci javnega mnenja nosijo del odgovornosti za to, da na Koroškem rjava preteklost še davno ni premagana in zato sile, ki so s svojo miselnostjo zakoreninjene v tej preteklosti, lahko nemoteno razvijajo svojo pogubno dejavnost.

Na omenjeni tiskovni konferenci so govorniki protifašističnega komiteja, v katerem so zastopane najrazličnejše organizacije in skupine, opozorili na nevarnosti, ki jih demonstracije nemškonacionalističnih in desnoekstremnih krogov pomenijo ne le za slovensko manjšino in za sožitje na Koroškem, temveč tudi za celo Avstrijo in za njen ugled v svetu. Še posebno zaskrbljujoče pa je, da tem izzivanjem dajejo podporo vodilni deželni politiki.

Protifašistični komite poziva zato na protestno prireditev, ki bo ne le protest temveč tudi izraz odpora proti takim demokratičnemu razvoju nevarnim pojavom. Zato:

Jutri na protestno prireditev v Celovcu

ob 19. uri na križišču Kempfstraße–Fromillerstraße

- **Pozivamo Wagnerja, Knafla, Haiderja in Guggenbergerja, da nemudoma odpovejo pokroviteljstvo nad prireditvijo „Kärntner Freiheitskommers“ in da se distancirajo od ciljev te prireditve!**
- **Zahtevamo izpolnitev državne pogodbe in s tem prepoved vseh nemškonacionalnih, neofašističnih in protimanjšinskih organizacij in dejavnosti, zlasti prepoved NDP!**
- **Pozivamo vse avstrijske demokrate in protifašiste, da se aktivno zoperstavijo takim protiavstrijskim spletkam!**

ČASTNO POKROVITELJSTVO ZA TAKO NEMŠKONACIONALNO PRIREDITEV JE SRAMOTA ZA DEMOKRATIČNO AVSTRIJO!

KOROŠKI PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR

vabi na

jubilejni koncert
OB 5-LETNICI OBSTOJA

v nedeljo 6. oktobra 1985 ob 14.30 uri v Mladinskem domu Slovenskega šolskega društva v Celovcu, Mikschallee 4.

Na sporedu so:
partizanske, uporne, delavske in narodne pesmi.

Zbor vodi prof. Branko Čepin.

8. IN 9. NOVEMBRA V TRSTU:

Jubilejno deseto srečanje narodnih skupin sosednjih dežel

Pred kratkim se je na sedežu Hrvatskega akademskega kluba na Dunaju sestal koordinacijski odbor narodnih skupin v Avstriji, ki se je pod predsedstvom koordinatorja dr. Franca Zwittra bavil z raznimi vprašanji, ki se tičejo narodnih manjšin.

Tako je bilo govora o tem, kdo je legitimni zastopnik avtohtonih narodnih skupin in je prevladovalo soglasno mnenje, da so to vse v koordinacijskem odboru zastopane manjšinske organizacije, ki se aktivno zavzemajo za pravice manjšin. Za bolj pozitivno in diferencirano oceno pa so se izrekli tudi glede konference županov in podžupanov hrvaških in mešanih občin na Gradiščanskem, ker so tudi v tem združenju posamezniki, ki pozitivno stojijo k vprašanjem manjšinske zaščite (takoimenovana Robakova skupina je doslej zastopala bolj ali manj asimilacijsko politiko — op. ured.). Glede predvidene razstave o narodnih skupinah v Avstriji, ki jo pripravljajo za prihodnje leto na Dunaju (SV je o pripravah že poročal), so ugotovili, da to ne bo razstava narodnih skupin temveč razstava o narodnih skupinah v Avstriji, ki jo le-te pozdravljajo in jo bodo tudi dejavno podprle.

Posebno mesto na seji koordinacijskega odbora je zavzemalo tudi jubilejno 10. srečanje narodnih skupin sosednjih dežel, ki bo 8. in 9. novembra letos v Trstu pod geslom „Kultura sožitja“. Organizator letošnje prireditve bo Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu, medtem ko je častno pokroviteljstvo prevzela Enotna delegacija Slovencev v Italiji, v kateri so zastopane vse organizacije in skupine, ki se aktivno zavzemajo za enakopravnost slovenske narodnostne skupnosti. Na srečanje so kot v zadnjih letih vabljene manjšinske organizacije iz Avstrije, Italije, Jugoslavije, Madžarske in Švice.

V Trstu pa se pripravljajo tudi še na drugo mednarodno konferenco o manjšinah: prihodnjega maja naj bi bila v Trstu evropska konferenca o manjšinah in medijih množičnega obveščanja. Na tem srečanju bodo obravnavali probleme manjšinskih medijev in odnos večinskih medijev do manjšin, kakor tudi vprašanja medijev in utrjevanja narodne ter kulturne zavesti. Šlo bo torej za poglobljeno, v evropski okvir razširjeno obravnavanje tematike, ki ji je pred leti veljal tozadevni posvet ZSO v Železni Kapli in ki ji je bilo posvečeno tudi eno zadnjih srečanj narodnih skupin sosednjih dežel.

PREBERITE

na strani

2 Koroški „Heil!“ na „nemškem jugu“
2 Haiderjevščina posebne vrste
3 Slovenski prosvetaši iz Trsta obiskali SPZ
3 Vera in Cerkev v slovenski zgodovini
5 Pogovor z Dušanom Mlakarjem, režiserjem Turrinijevih odrskih del
8 40 let tovarne Elan v Begunjah
8 SAK je odnesel dve točki iz Pliberka

Zbor koroške FPÖ – Haiderjev kabaret?

Minulo soboto je imela koroška FPÖ svoj občni zbor, za katerega si je izbrala „plebiscitno mesto“ Velikovec, časovno pa dan pred letošnjim „jubilejnim“ zborovanjem poklicnih branilcev domovine, ki je bilo tokrat v Grebinju. Za stranko, ki se najbolj bojevito trka na domovinska nemška prsa, sta bila kraj in čas brez dvoma dobro izbrana. Režija pa je brezhibno funkcionirala tudi na samem zboru, in to tako dosledno, da je predsednika avstrijskih svobodnjakov Stegerja doletela dvomljiva čast predsedovati zborovanju svojih koroških kameradov prav v trenutku, ko so za predsednika ponovno izvolili Haiderja, najbolj izpadljivega kritika Stegerjeve „linije“ v stranki.

S kritiko Haider tudi tokrat ni varčeval. Nasprotno, stopnjeval se je v naravnost histerično deljenje udarcev na vse strani — ne le proti lastni stranki in njenim „führerjem“ na zvezni ravni ter v ostalih avstrijskih deželah, temveč tudi proti SPÖ in ÖVP, kjer sta bila predvsem Wagner in Knafl deležna takšnih „ljubeznivosti“, da jih očitno nista mogla več mirno požreti. Wagnerjev poziv, naj Haider zapusti politično areno in se preseli na oder kabareta, je prav tako nedvoumen kot Knaflova javna prepoved Haiderju, da ga v bodoče ne sme več tikati.

Torej je Haider na sobotnem zboru verjetno šel le nekoliko predaleč in si s svojim bolestnim samohvaljenjem gotovo ni pridobil prijateljev. Tudi v njegovi lastni stranki na deželni in še zlasti na zvezni ravni se bodo prej ali slej morali spoprijeti z vprašanjem, kako dolgo se bodo še pustili smešiti in žaliti od človeka, ki je v svoji samoljubni ambicioznosti očitno zgubil vsak občutek za mere, ki splošno veljajo v odnosih med ljudmi in v skupnostih. To toliko bolj, ker razen poveličevanja lastne osebe od njega na zboru ni bilo slišati dosti pozitivnega, predvsem pa ničesar perspektivnega, če izvzamemo tistih nekaj napihnjenih fraz, ki jih je javnost od njega že zadosti vajena.

Tudi v manjšinskem vprašanju je ostal Haider zvest svoji dosedanji „liniji“, ki sega od bojevite zahteve po uresničitvi šolskega apartheida tja do grožnj in žaljivih izpadov proti vsem, ki branijo skupno vzgojo otrok kot osnovo za mirno sožitje v deželi — pa naj gre potem za Slovence in njihove predstavnike ali za strokovnjake celovške univerze. Vse skupaj, ki niso njegovega mnenja, je Haider zmetal v koš z napisom „komunistično rovarjenje“ ter jim očital, da znotraj Avstrije in širom Evrope blatijo ugled Koroške.

Ni torej čudno, če je med ljudmi slišati glasove, da to ni bil zbor FPÖ temveč Haiderjev kabaret. Hkrati pa je razveseljivo, da zdaj tudi širša javnost in predvsem politični krogi in tisk tako na deželni kot na zvezni ravni začenjajo v Haiderjevem stilu videti tudi določeno nevarnost, pri čemer opozarjajo na razvoj pred letom 1945. Toliko ostreje je treba obsoditi ravnanje Wagnerja, Knafla in Guggenbergerja, ki kljub poznavanju tega nevarnega razvoja skupaj z istim Haiderjem dajejo pokroviteljstvo in s tem potuho prireditvi, ki jo skupaj z znanimi nemškonacionalnimi organizacijami pripravljajo izraziti protiavstrijski in neonacistični krogi.

ŠENTJAKOB V ROŽU:

Slovenca žrtev varnostnih organov

Protislovenska gonja na Koroškem spet enkrat rodi sadove, ki so naši državi in njenim oblastem v sramoto.

To sta morala zadnji ponedeljek občutiti na svoji koži dva mlada Šentjakobčana. Žandarji so ju brez vsakega vzroka — menda na podlagi anonimne ovadbe(!) — aretirali in na ne ravno vljuden način spravili v svoje vozilo ter odpeljali na postajo. Ko sta potem zahtevala uradni postopek v slovenščini, je postalo „uradovanje“ še bolj nevljudno — prizadeta pripovedujeta celo o psihičnem in fizičnem pritisku.

Dogodek, o katerem obširneje poročamo na 4. strani, postavlja na laž politične veljake, ki tako radi trdijo, da je na Koroškem vse v najlepšem redu in miru. Dokler bo pot do slovenskega uradovanja vodila preko neupravičene aretacije ter psihičnega in celo fizičnega pritiska, tako dolgo bodo take trditve ostale očitna laž.

HAIDERJEVŠČINA POSEBNE VRSTE:

Referent za gradnjo cest

nasprotuje gradnji cestnega predora skozi Karavanke

S svojim nasprotovanjem čimprejšnji izgradnji cestnega predora skozi Karavanke postavlja Haider v dvom pogodbeno zvestobo Koroške in Avstrije. To ni naša trditev, marveč se je tako izrazil predsednik koroške ÖVP Stefan Knafl, neposredni Haiderjev predhodnik na položaju deželnega referenta za gradnjo cest. S to ugotovitvijo pa je Knafl komentiral Haiderjevo izjavo, ki jo je pred nedavnim podal v zvezi s predvideno gradnjo karavanškega predora, ko je menil, da bi namesto tega predora raje izpopolnili cestno povezavo proti severu, gradnjo karavanškega predora pa zavlačevali tako dolgo kot le mogoče.

Za najvišjega, politično odgovornega referenta za gradnjo cest so take izjave brez dvoma haiderjevščina posebne vrste in se je Haider z njimi popolnoma diskvalificiral (morda bi bilo res najbolje, če bi se ravnal po Wagnerjevem nasvetu in se iz politike preselil v kabaret). Proti njegovim izjavam so se izrekli tudi predstavniki koroškega gospodarstva, ki so poudarili, da je povezava skozi karavanški predor potrebna in bi jo zato morali čim prej zgraditi. Prav tako so nesmisel Haiderjevega zapiranja proti jugu in postavljanja nove železne zavese na Karavankah pravilno ocenili na Dunaju: dunajski tisk namreč razkriva Haiderjevo dvoličnost, ko spominja, da je bila svoječasno gradnja predora skozi Karavanke soglasno sklenjena tako v dunajskem parlamentu kot v koroškem deželnem zboru; takrat je bil Haider še poslanec v dunajskem parlamentu in je skupaj z ostalimi prav tako glasoval za gradnjo karavanškega predora – torej se sedaj postavlja proti svojemu lastnemu mnenju. Vprašanje: kako je z verodostojnostjo takega človeka?

Sicer pa o gradnji predora gotovo ne bo odločal Haider. Že ta mesec – gd 21. do 25. oktobra – bo na Bledu zasedala avstrijsko-jugoslovanska komisija za gradnjo karavanškega predora, še prej pa naj bi se sestal mešani gradbeni odbor. Kdaj se bodo končno začela dela na predoru, točno še ni znano, vendar računajo s tem, da bi se na jugoslovanski strani to utegnilo zgoditi še letos, medtem ko naj bi na avstrijski strani z deli pričeli leto pozneje. Predor bo dolg osem kilometrov, dograjen naj bi bil do leta 1990, za njegovo izgradnjo pa bosta morali Avstrija in Jugoslavija vložiti po tri milijarde šilingov.

Maloobmejni promet

med Avstrijo in Jugoslavijo

V Mariboru je prejšnji teden zasedala mešana avstrijsko-jugoslovanska komisija za maloobmejni promet, ki je obravnavala dolgo vrsto pobud in predlogov za nadaljnje izboljšanje stikov med obmejnimi območji obeh držav.

Med drugim so se dogovorili o vključitvi nadaljnjih naselij v obmejni pas, predvsem pa je šlo za vprašanja novih mejnih prehodov. Tako so na primer ponovno obravnavali tudi že „staro" vprašanje prehoda čez Pavličevo sedlo nad Železno Kaplo. Poskrbeli bodo, da bo prehod prevozen tudi za osebne avtomobile, sklepa o tem, da bi prehod prekvalificirali v meddržavnega, vendar na tem zasedanju še niso sprejeli. V poseben sporazum, ki velja za planince, pa so sedaj vključili tudi področje Jepe, ki sega do Koče nad Arihovo pečjo.

Na splošno so predstavniki obeh držav izrazili svoje zadovoljstvo, da se obmejni promet med državama v zadnjem času razvija dobro.

Slovenščina pred uradi

Kjer v uradih obvladajo slovenščino, tam se je prebivalstvo tudi poslužuje. To je bila ena izmed ugotovitev vladnega svetnika dr. Pavla Apovnika, ki je prejšnjo sredo predaval o uporabi slovenščine pred uradi.

S tem predavanjem v Mladinskem domu SŠD je Klub slovenskih občinskih odbornikov začel s strokovnim informiranjem slovenskih občinskih odbornikov, sodelavcev občinskih listov in drugih prosvetnih in družbenih delavcev.

Dr. Apovnik je razložil trenutne možnosti uporabe slovenščine pri občini, okrajnem glavarstvu, finančnem uradu, carini in drugih uradih in ugotovil tudi nezadovoljivo stanje, ki sledi iz zakona o narodnih skupinah. Prav tako je poslušalce seznanil s statistiko o dejanski uporabi slovenščine pred uradi.

Ob trenutnem nezadostnem znanju slovenščine med pripadniki slovenske narodne skupnosti pa je predlagal ustanovitev delovne skupnosti vseh slovenskih izobraževalnih organizacij in ustanov, ki bi se posvetila predvsem jezikovnemu izobraževanju. Z boljšim znanjem jezika bi se pospešila in deloma šele omogočila zadovoljiva uporaba slovenščine pred uradi, v podjetjih in društvih.

Koroška SLÖ za skupno šolo

K vprašanju dvojezičnega šolstva se je zdaj oglasila tudi socialistična učiteljska zveza. V vprašanju dvojezičnega pouka na Koroškem se je SLÖ „načelno izrekla za skupno šolo ob spoštovanju odločitve staršev", je rečeno v izjavi, ki je bila soglasno sprejeta na zasedanju deželnega vodstva. Nadalje se SLÖ v manjšinskem vprašanju priznava „k permanentnemu izboljševanju pedagoške ponudbe" ter poudarja, da bi morali v skupnem interesu države namesto ekstremnega prerekanja iskati za mladino skupno pot v mirno in humano bodočnost v deželi. Predvsem učitelji so poklicani, da pripravijo in uresničijo spravo med narodnima skupinama na Koroškem.

Če ne bi bili na Koroškem, kjer posebno v manjšinskem vprašanju večkrat velja drugačna logika kot drugod, bi izjava SLÖ brez dvoma pomenila, da socialistični učitelji zahtevajo ohranitev in izboljšanje sedanje skupne dvojezične šole. Kajti pri sedanji ureditvi je toliko poudarjena (in še bolj zlorabljena) pravica staršev v polni meri upoštevana: dvojezičnega pouka je deležen samo tisti otrok, ki ga starši posebej prijavijo.

Toda, kot že rečeno, na Koroškem velja drugačna logika. Ker poteka pouk za prijavljene in neprijavljene otroke v skupni šoli, vidijo določeni krogi v tem „posiljevanje nemške večine" in v imenu pravice staršev terjajo ločitev otrok. Predsednik koroške Landsmannschaft Sepp Prugger v dopisu v tisku takšno segregacijo „utemeljuje" z naravnost akrobatskim postavljanjem resnice na glavo. Zlasti pa je treba odločno zavrniti njegovo namigovanje na „interesne konflikte" slovenskih učiteljev, ki sodelujejo v slovenskih organizacijah — Prugger naj pomisli raje na svojega predhodnika Koschierja, na Samesa, Stukovnika in mnoge druge učitelje, ki niso bili le vodilni v takoimenovanih domovinskih organizacijah, temveč so imeli visoke položaje tudi v nacistični stranki in njenih formacijah, in to že davno pred nacistično zasedbo Avstrije.

Manjšini je treba pomagati

„Večinski narod ne more biti dovolj pozoren do manjšine. Ni namreč dovolj, da narodnosti damo neke pravice in pravimo, zdaj pa je na vas, da s temi pravicami živite. Vseskozi moramo spremljati, kako jih uresničujejo, in ko se jim zatakne, jim moramo vsestransko pomagati."

Tako je dejal Imre Meszaros, predsednik komisije za narodnosti Železne županije na Madžarskem, na skupni seji narodnostnih komisij Pomurja in Železne županije, ki je bila prejšnji teden v madžarskem Szombathelyju.

Morda bi si te besede osvojil tudi koroški in avstrijski politiki — kot nauk, da je manjšinam treba vsestransko pomagati, ne pa jim okrnjevati še tiste bore pravice, ki so si jih priborile. Na Koroškem to še posebno velja v zvezi s trenutnim obravnavanjem šolskega vprašanja, kjer vsebolj kaže, da hočejo tako imenovano pravico staršev zlorabiti za nadaljnje poslabšanje enakopravnosti Slovencev in njihovega jezika v šoli.

NASTOP MINISTROV V OZN:

Avstrija urgira „paket"

toda tudi člen 7 ni še izpolnjen

Letošnje zasedanje glavne skupščine OZN je jubilejno ter poteka v znamenju 40-letnice ustanovitve svetovne organizacije. Predstavniki državčlanic, ki se vrstijo na govorniškem odru mogočne palače v New Yorku, tudi redno opozarjajo na to obletnico ter poudarjajo važno vlogo, ki jo je odigrala OZN v minulih desetletjih pri obravnavanju in reševanju perečih vprašanj današnjega sveta.

Tudi avstrijski zunanji minister Leopold Gratz je v svojem govoru opozoril na velike svetovne probleme, s katerimi se srečuje človeštvo na koncu 20. stoletja. Vendar kljub tehtnosti teh problemov tudi te priložnosti ni zamudil, da ne bi — kakor pred njim že vsi njegovi predhodniki na minulih zasedanjih — opozoril na „ožje" vprašanje, ki mu Avstrija vsa desetletja posveča posebno pažnjo: namreč vprašanje Južne Tirolske. Pri tem je naglasil, da je minilo 25 let, odkar je OZN zgladila pot za avstrijsko-italijanska pogajanja o južnotirolski avtonomiji, pa sklenjeni sporazum še vedno ni v celoti izpolnjen.

Tudi jugoslovanski zunanji minister Raif Dizdarevič je govoril na jubilejni skupščini OZN ter prav tako zavzel stališče k perečim mednarodnim problemom. Naglasil je, naj bi bilo peto desetletje Združenih narodov desetletje utiranja širokih poti sodelovanja, razumevanja in reševanja problemov s skupnimi prizadevanji. Žal pa nismo zasledili v nobenem poročilu, da bi bil vsaj z besedico opoporil, da je letos minilo 30 let od podpisa avstrijske državne pogodbe, katere 7. člen enako kot južnotirolski paket še čaka dosledne izpolnitve.

Popolnoma se zavedamo, da v primerjavi z velikimi svetovnimi problemi, od katerih bolj ali manj zavisi usoda človeštva, vprašanja narodnih manjšin skoraj nimajo nobene teže. Toda za prizadete so ta vprašanja najmanj tako važna — od njihove rešitve zavisi njihova bodočnost. Čim šibkejša je neka manjšina, tem bolj usodno se ji postavlja vprašanje obstoja ali pogina, tem bolj upravičeno terja pravičnost in zaščito. In končno: narodne manjšine so, kakor vedno spet slišimo, mostovi med narodi in državami; torej more o izgradnji sodelovanja govoriti le tisti, ki hkrati vztraja na reševanju manjšinskih vprašanj.

Kaj pomeni afera Bernhard za nas Slovence?

Če so pred leti v Heimlingerju in Mohorjevi dijakom delili rožne vence in se je začel majati zvonik v Svečah, je slovenski človek na Koroškem vedel, da pripravlja Lipuš izdajo novega romana.

Če je pred leti odmevalo od ziljskega Dobrača do zahomške skakalnice, da propada novejša slovenska koroška literatura na raven „pornografskih izlivov", da postaja osebno žaljiva in kar bratomorska, je človek na Koroškem vedel, da pripravlja Messner izdajo novih črtic in povesti.

Če je pred leti beli Ljubljani pretila nevarnost, da se bo Ljubljanica izlila do Komenskega ulice ali kar tja do Trga revolucije, je slovenski človek na Koroškem vedel, da je Kokot v neki svoji pesmi zapisal nesramno izpoved, da noče biti most.

Ob teh dogodkih si je človek lahko mislil, da smo Slovenci pač majhen narod in zato obsojeni, da jemljemo vsako umetniško besedo osebno in je prav zato slovenski literat, če se ne zateče v davne čase in daljne prostore, obsojen na stalno užaljeno občutljivost določenega dela publike. Usoda pač vsakega majhnega naroda in še prav posebno vsake manjšine.

Da pa taka usoda ni omejena zgolj na majhne narode ali celo samo na manjšine, dokazujejo zadnji dogodki v zvezi z novim romanom Thomasa Bernharda „Stari mojstri". Malenkostni provincializem je namreč prodrl tudi do Dunaja in do raznih ministrov sedanje vlade. Ker je Bernhard v njemu lastnem slogu zapisal nekaj dejstev in svojih misli, npr. da se v tej vladi množijo škandali, da so nastopi in govori nekaterih naših politikov in cerkvenih predstavnikov smešni, da je Stifter dolgočasen pisatelj in Bruckner nezmožen skladatelj, da so dunajska stranišča umazana itd., je nastal v Avstriji kulturnopolitičen škandal, ki spominja skoraj na dogodke v zvezi s Schnitzlerjevim delom „Der Reigen".

Ne da bi se tukaj spuščal v problematiko upravičenosti in (pravilne) mere kritiziranja umetnika in umetniškega produkta s strani politike in politikov, bi naštel troje naukov, ki zadevajo nas Slovence.

1. Za naše politike: Niso samo slovenski kulturniki in pisatelji tako zlobni, da (menda) pljujejo v lastno skledo.

2. Za naše kulturnike: Niso samo slovenski politiki tako občutljivi, da začutijo že za vsakim stavkom izpod peresa slovenskega pisatelja osebno žalitev.

3. Za kulturne potrošnike: Kulturni provincializem ni udomačen zgolj pri Slovencih ali pri majhnih narodih. Majhnosti se očitno ne da meriti samo po številčni moči, kajti v njej so si edini sedemmilijonski avstrijski narod, dvamilijonski slovenski narod in nekaj desettisoč glav močna slovenska manjšina na Koroškem.

P. S. Ljubiteljem literature, posebno satirične, bi priporočal roman Thomasa Bernharda „Alte Meister", 310 strani, založba Suhrkamp, cena približno 250 šilingov.

fra-ter.

GREBINJSKI UVOD V PLEBISCITNO OBLETNICO:

Koroški „Heil!" na „nemškem jugu"

V Grebinju se je zbralo v nedeljo precej manj kot 3000 ljudi (torej le pičla polovica „množic", ki so jih baje pričakovali organizatorji) na „Volksabstimmungsfeier", na katero sta vabila Heimatdienst in Abwehrkämpferbund. Kleine Zeitung je že kar v ponedeljek poročala, da so govorniki na tej prireditvi podkrepili „priznavanje k skupni domovini". Toda kako je bilo v resnici?

Že Haider in Knafl sta v svojih govorih nakazala, kam pes taco moli: Haider je zahteval „končno zagotovitev pravice staršev; napadel je ministra Moritza, ker ta menda dovoljuje šolske poskuse, „ki imajo cilj, nuditi službo še več dvojezičnim učiteljem". Knafl mu je pridno asistiral, rjavogvantnežem pa se je še posebej prikupil z napovedjo, da bodo 9. oktobra vsem nekdanjim abwehrkämpferjem podelili deželna priznanja. Zanimivo v tej zvezi je vsekakor dejstvo, da se Wagner kot tretji iz pokroviteljske trojice prireditve ni udeležil in tudi njegov zastopnik Blaschitz udeležencem ni spregovoril. Nasprotno se je Wagner javno distanciral od gesla prireditve (da je treba čim prej izpolniti zahteve KHD glede manjšinskega šolstva in se pri tem upreti diktatu z Dunaja – op. ured.), vendar ni bil toliko dosleden, da bi preklical tudi pokroviteljstvo, kar bi bilo edino pravilno. Le glasilo njegove stranke KTZ je bilo v tem primeru pogumno dovolj, da je v svojem poročilu prikazalo prireditev takšno, kakršna je v resnici bila: da so gesla izzivala, da je župnik Dersola odklonil blagoslovitev zastav oz. trakov, ker je šlo za politično zborovanje, in da je bila prireditev sploh izzivalnega značaja in da so ponoči neznani storilci zažgali govorniški pult . . .

In kaj sta prispevala k „skupni domovini" glavna govornika Einspieler in Feldner? Po dolgoletni tradiciji je enostranskemu prikazovanju dogodkov 1918-20 iz nemškonacionalne plati tudi tokrat sledila gonja proti Slovencem. Uresničiti je treba zahteve KHD po ločenih šolah, ker samo tako je mogoče zagotoviti nemškim Koroščem enakopravnost na šolskem področju. Znane stvari torej, prav tako znane kot napadi na strokovnjake s celovške univerze, ki so „komunistični pomagači Slovencev", ker se zavzemajo za res demokratično, skupno šolo na Koroškem. In enako seveda napadi na Erwina Ringla, ki se je upal v svojem nedavnem predavanju v Hodišah opisati „koroško dušo" dokaj realistično, z vsemi rjavimi lisami vred.

Še bolj jasno pa se je pokazalo, kaj pojmujejo nemški nacionalisti pod „skupno domovino", ko so začeli deliti letake z geslom „Koroška, Štajerska in Južna Tirolska – nemški jug". Tega koroški tisk seveda niti ne opazi več, očitno mu je to mišljenje že tako v krvi, da take izpovedi zanj že niso več kaj posebnega. Kdo bi se torej čudil, da so se v tem ozračju „nemškega juga" začeli oglašati tudi znani klici „Heil!"; tokrat so veljali Koroški, toda Steinacher je že za razmere pred 65 leti zapisal, da je bil njihov bojni klic „Kärnten", ker „Deutschland" niso smeli in „Österreich" niso hoteli kričati . . .

●

Grebinjski uvod v letošnjo plebiscitno obletnico je moral tudi tiste, ki so doslej še zapirali oči in ušesa pred resnico, dovolj jasno opozoriti, kako in v kakšne namene določeni krogi leto za letom zlorabljajo gesla o domovini in domovinski zvestobi. Toliko bolj neodgovorno pa je od deželnih politikov, da te dejavnosti ne samo dopuščajo, temveč jim celo dajejo svoj uradni blagoslov. Jutrišnje zborovanje nemškonacionalnih in desnoekstremističnih krogov bo gotovo še korak naprej v to smer – in to pod pokroviteljstvom najvišjih predstavnikov treh deželnozborskih strank, kar nedvomno pomeni nezaslišano izzivanje vseh demokratičnih sil v deželi in državi.

Dogodki na Koroškem samo potrjujejo, da je imel dunajski izvedenec za duševne bolezni Ringel prav, ko je govoril o rjavih madežih na „koroški duši".

Predstavniki ZSKD iz Trsta na obisku pri SPZ

Predstavniki Zveze slovenskih kulturnih društev v Trstu na sedežu naših organizacij v Celovcu, kjer jih je sprejel predsednik Slovenske prosvetne zveze Tomaž Ogris z nekaterimi člani predsedstva.

Preteklo soboto se je kot gost Slovenske prosvetne zveze mudila na Koroškem osemčlanska delegacija Zveze slovenskih kulturnih društev iz Trsta, ki jo je vodil predsednik Marko Kravos. Bratsko organizacijo je sprejel predsednik SPZ Tomaž Ogris z nekaterimi člani predsedstva.

Obisk kulturnikov iz Trsta je bil delovnega značaja, saj so predstavniki obeh kulturnih organizacij pregledali okvirne možnosti za medsebojno sodelovanje. Pri tem so pregledali tudi bilanco o dosedanjem sodelovanju v preteklih treh letih: v Celovcu je gostovalo Stalno slovensko gledališče iz Trsta, bila poglobljena vez med primorskimi in koroškimi društvi, zlasti pa je razstava koroških panjskih čelnic na Primorskem doživela izredno velik odmev, ZSKD pa je celo uspelo razstavo posredovati v italijanski kulturni prostor (Bergano, Korinate, Camono, Milan).

Za prihodnje sta obe organizaciji sklenili dosedanje sodelovanje gojiti naprej ter ga razširiti na več interesnih skupin, zlasti na obiske mladih književnikov in v to izmenjavo vključiti tudi Rezijane. Nadalje so sklenili prireditev „Pesem ne pozna meja" razširiti na Koroško; prihodnje leto bo v Pliberku. Skupno bosta obe organizaciji priredili seminar za mlade društvene organizatorje, SPZ pa bo še posredovala likovno razstavo Valentina Omana, ki jo bodo organizirali v Gorici.

Na sobotnem obisku so se predstavniki ZSKD in SPZ pogovarjali tudi o odnosu do matičnega naroda kar zadeva konkretno sodelovanje in o takoimenovanem enotnem slovenskem kulturnem prostoru. Važna točka razgovorov je bilo tudi vprašanje usmeritve kulturne dejavnosti v obeh deželah – Italiji in Koroški. Pri tem so bili enotnega mnenja, namreč, da je treba posvetiti več pozornosti kulturnemu razvoju narodnih manjšin. Končno so se dogovorili, da se bodo predstavniki obeh organizacij ponovno srečali prihodnje leto.

Gostje iz Trsta so ob tej priložnosti obiskali društveno sobo SPD „Bilka" v Bilčovsu, dvojezični otroški vrtec v Škofičah, Drabosnjakov dom na Kostanjah in prireditev SPD „Gorjanci" v Kotmari vasi.

Slovenska prosvetna zveza in krajevna Slovenska prosvetna društva „Jepa-Baško jezero", „Dobrač", „Peter Markovič", „Rož", „Danica", „Vinko Poljanec", „Srce" in „Trta"

vabijo na gledališki predstavi

Jožef in Marija

in

Lov na podgane

(enodejanki avstrijskega pisatelja Petra Turrinija)

- **v soboto, 12. okt. 1985, ob 20. uri v Kulturnem domu v Ločah**
- **v nedeljo, 13. okt. 1985, ob 20. uri v kulturnem domu „Danica" v Šentprimožu v Podjuni.**

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

vabi na

VEČER S PETROM TURRINIJEM

v petek 11. 10. 1985 ob 19.30 uri v Mladinskem domu Slovenskega šolskega društva, Mikschalle 4.
Na sporedu je literarno branje in razgovor o predstavah „Lov na podgane" in „Jožef in Marija".

Zakaj Turrini ne sme v farno dvorano?

Šentjakobska farna dvorana ne prenese Turrinijevega „naturalističnega" jezika, tako je bilo slišati iz Šentjakoba. Slišali smo, da v to dvorano obe Turrinijevi uspešnici „Lov na podgane" in „Jožef in Marija" nimata vstopa.

V šentjakobsko farno dvorano — čudo božje — sam škof Grmič ni smel. Presenetljivo. Na Koroškem slovenski cerkveni krogi celo ne dovolijo predavanja slovenskega škofa v farni dvorani. Pa so vsi katoličani in vsi Slovenci. Človek se sprašuješ, kdo je vzel krščansko kulturo v zakup, da ta že omejuje duhovni prostor katoliškim škofom. Kako radi nekateri slovenski cerkveni krogi govorijo o narodnem zatiranju, o duhovnem v lastnih vrstah pa nekrščansko molčijo. Je to kultura, da slovenski škof ne sme govoriti v farni dvorani, ki je menda namenjena za kulturne prireditve koroških Slovencev?

Najprej se je to zgodilo škofu Grmiču, sedaj pa je isto s Turrinijevimi gledališkimi predstavami. Tako je usojeno naši kulturi, če o njej odločajo tisti, ki zavestno preprečujejo dialog in idejni pluralizem znotraj in zunaj cerkve. Kakšno duhovno siromaštvo! Kakšna kultura, ki ne prenese P. Turrinija, ne samo priznanega avstrijskega pisatelja, ampak tudi dobrega prijatelja koroških Slovencev in vnetega zagovornika njihovih pravic! Kakšna duhovna nestrpnost, ki zahteva strpnost večinskega naroda do koroških Slovencev, v lastnih vrstah pa zavrže cerkvenega sobrata, ustvarja ljudem dobro ali slabo ime in odpiše tistega, ki noče trobiti v njihov rog.

Kdo v Šentjakobu v Rožu glede oddajanja farne dvorane odloča, ni povsem jasno: župnik ali njemu nadrejeni organi. Toda šentjakobski župnik je s tem, da je odklonil uprizoritev Turrinijeve predstave v farni dvorani, vsekakor (so)odločal. Menda je to dovolj prepričljivo dejanje kulturnega nasilja, naperjenega proti sožitju in dozdevni narodni enotnosti v naših lastnih vrstah. To je početje, ki jemlje naši slovenski kulturi demokratične vrline iz njene duhovne zakladnice. Načelo „kakšna kultura bo v moji hiši, o tem odločam jaz" je načelo duhovnega izsiljevanja in omejevanja kulturnih svoboščin vsakega človeka. Na žalost je pri Slovencih na Koroškem še tako. Zato sta se Turrinijev „Jožef in Marija" in „Lov na podgane" morala „umakniti" v kulturni dom v Loče. Bodimo veseli, da je občinska uprava v Bekštanju, torej avstrijska oblast, bolj kulturna in nam ne jemlje tistih kulturnih svoboščin, ki nam jih jemljejo nekateri naši rojaki v cerkvenih krogih.

J. Malle

Kulturno pismo iz Slovenije

Pomembno kulturno in znanstveno dejanje (ob izidu SSKJ)

Pred kratkim je v Ljubljani izšel četrti zvezek Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) — velika knjiga na 1.125 straneh, razlaga pa besede od PREO — S. Izid 4. zvezka SSKJ je dogodek, ki ga morda v slovenski javnosti še nismo niti prav ovrednotili. V njem je zbrano in obdelano besedišče, h kateremu se bo lahko vračal vsakdo, ki se kakorkoli ukvarja s slovenščino, od navadnega pisca pisma do znanstvenika in literata.

Kot rečeno, gre za 4. zvezek SSKJ: prvi je izšel leta 1970, 2. leta 1975, 3. leta 1979 — zadnji (5.) zvezek bo na trgu čez pet let, torej 1990. Slovar nekega knjižnega jezika je vedno nadvse pomembno kulturno in znanstveno dejanje: treba je povedati, da žal Slovenci pri ustvarjanju slovarja svojega jezika nismo med prvimi — vsi (od nas) večji slovanski narodi ga že imajo. Razmere pri nas niso bile ugodne, da bi lahko uresničili projekt, kot je SSKJ — čeprav je znano, da smo ob koncu 19. stoletja bili na tedanji evropski leksikografski ravni: leta 1895 je namreč Pleteršnik izdal svoj veliki Slovensko-nemški slovar, najobsežnejše slovarsko delo vse do izhajanja SSKJ.

Seveda „Razmere" tudi danes niso najboljše, pa vendar ... Slovar nastaja na inštitutu za slovenski jezik pri znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) v Ljubljani, zasnovali pa so ga takoj po vojni. Ustavrja ga okoli 30 izvedencev za slovenski jezik, kar je številčno skromna skupina za izredno zahtevno delo. Celotni SSKJ naj bi imel okoli 110.000 gesel in podgesel, pri čemer ima zdaj zadnji zvezek 19.357 gesel in 3.172 podgesel. Če povemo preprosto, gesla so posamezne besede, ki jih SSKJ opisuje, se pravi razlaga njihov pomen in rabo v knjižnem jeziku. Tu seveda ne gre samo za besede, ki jih najdemo v leposlovju, ampak tudi na drugih področjih in v znanstvenih strokah, pri čemer si SSKJ prizadeva, da bi obdelal čim več sodobnih besed.

Že bežen pogled na štiri dosedanje zvezke SSKJ kaže, da je pred nami izredno bogato besedišče slovenskega jezika, besedišče, ki ga posameznik v celoti niti ne pozna. To pa je ena izmed posebnih privlačnosti oziroma zanimivosti slovarja, katerega lahko še zlasti očara tiste, ki se s slovenskim jezikom ukvarjajo vsak dan ali poklicno: v njem najdejo izraze, ki so jih pri svojem delu morda pogrešali ali bili glede njih v „dvomih". Seveda je treba dodati, da obdelana gesla niso „vsa" slovenske besede oziroma besede, ki jih slovenščina uporablja — teh je kajpada veliko več in gesla so svojevrsten izbor iz teh besed.

Četrti zvezek SSKJ je izdala — tako kot prejšnje — Državna založba Slovenije. Natisnili so ga v nakladi 18.000 izvodov. Cena: 9.300 din.

Jože Horvat

JOŽE RAJHMAN

Vera in Cerkev v slovenski zgodovini

(od začetkov do 1920)

Cerkvena zgodovina Slovencev še ni napisana. Tisti v Cerkvi, ki naj bi bili poklicani, da bi napisali njeno zgodovino na slovenskih tleh, so pisali bodisi „občo" zgodovino, bodisi splošno cerkveno zgodovino in so se le delno ozirali na slovensko Cerkev in njen razvoj v okviru slovenske zgodovine. Obrobni prikazi nekaterih cerkvenih obdobij še ne dajo popolne slike, čeprav moramo priznati, da se je v zadnjem času marsikaj obrnilo in da moremo pričakovati v prihodnjem obdobju cerkveno zgodovino Slovencev kot nujni sestavni del zgodovine Slovencev, ki sicer upošteva nekatera dejstva iz zgolj cerkvene zgodovine, ker so pač pomembna za slovenski narod kot celoto. Nihče ne bo oporekal, da je na celovitost slovenskega ozemlja in na slovensko zavest vplivala razdelitev interesnih področij salzburške nadškofije in oglejskega patriarhata. Prav tako ni le obrobno dejstvo, da so prinašali krščanstvo v naše kraje tuji misijonarji z različnimi misijonarskimi metodami in da se je prav to močno odrazilo v slovenski narodni zavesti. Tako imamo še danes, kolikor moremo zaznati iz virov pa tudi iz preprostih samouvidevnih spoznanj, da gre za zelo poudarjeno različico oglejske in salzburške vernosti, ki se je mnogo pozneje izrazila kot slovenski janzenizem v ljubljanski škofiji ob povsem izrazitem pomanjaknju podobnih idej v drugih delih Slovenije, ki niso bili pod oglejskim vplivom. To seveda ne pomeni, da je mogoče oba vpliva zaslediti v vseh razdobjih slovenske zgodovine na enak način, vendar tudi 19. stoletje govori o nekem zelo „naključnim" sovpadanjem obeh interesnih področij, ko gre za mahničevski sindrom

Kolikor pa je na drugi strani zahodni del Slovenije v nenehnem soočenju z vplivi, ki jih Slovenija sprejema v svoji slovenski enačici (janzenizem, močan prodor idej Pija IX. po Syllabu in 1. vatikanskem koncilu), se njen severovzhodni del ubada, in to kar vidno, v nasprotju z zahodnimi težnjami, z narodno-buditeljsko in prosvetljensko problematiko, ki postaja v tem času njegov program tudi v okviru Cerkve, oziroma samo v okviru Cerkve na čelu s Slomškom.

1 Tako prihaja hkrati do znane manjšinske skupine na 1. vatikanskem koncilu, kjer imata celovški škof Wiery (Slomškov gojenec) in lavantinski škof Stepišnik (Slomškov sodelavec) vidno vlogo. Posebej velja to za škofa Stepišnika, ki je pozorno spremljal delo koncila v krogu svoje manjšinske skupine in hotel tudi spregovoriti, vendar sta čas in razmere na koncilu odločila drugače. Medtem pa Ljubljana, Trst in Gorica niso pripadali manjšinski skupini.

Vse to kaže, da je treba v zgodovini slovenske Cerkve imeti nenehno pred očmi različen razvoj in različno vplivno območje, če hočemo cerkveno zgodovino Slovencev razumeti v njenih danostih. Saj je le tako mogoče razvozlati zapleteno dogajanje in ga pravilno ovrednotiti. Kolikor je to zgolj poskus nekega orisa zgodovine, je vprašljiv v svojih premisah. Morda pa se izkaže, da je tako le mogoče odstraniti čustveno prikazovanje in naposled vendarle razlikovati med pojmoma narod in vera. Če vključimo še pojem Cerkev kot zgodovinski pojem, potem moremo spoznati, da v slovenski zgodovini vera in Cerkev nista vedno soznačna pojma, temveč se večkrat kljub navidezni enosti močno razlikujeta. Navadno sploh ne mislimo na razliko med pojmoma in postavljamo v smislu pars pro toto Cerkev kot zunanji izraz vere. To pelje v slepo ulico. Vendar se moramo zadovoljiti s podatki, ki so na voljo. Ti podatki so redno iz cerkvenega področja. Zato moramo pri raziskavi slovenske cerkvene zgodovine, predvsem v preteklosti, z neko zadržanostjo sprejeti vire, ki nam govorijo o takšni in ne drugačni podobi nekega obdobja. *(Nadaljevanje sledi)*

O vlogi vere in cerkve v slovenski zgodovini sta meseca septembra predavala na južnem Koroškem mariborska teologa prof. Jože Rajhman in naslovni škof Vekoslav Grmič. Živahno zanimanje za — dosedaj še nepopolno — cerkveno zgodovino na Slovenskem je izpričala že razburkana diskusija na petih prireditvah, ki jih je pripravila SPZ. Kako aktualno je še danes vprašanje o razmerju med vero in narodnostjo (ko nekateri neločljivo povezujejo obe kategoriji) je razvidno iz obeh predavanj, ki jih bomo v nadaljevanjih objavili v našem listu.

Obe predavanji bosta objavljeni tudi v „Koroškem koledarju 1986", ki ga bo izdala Slovenska prosvetna zveza v okviru vsakoletnega knjižnega daru.

Uredništvo

Skandalozno ravnanje žandarmerije v Šentjakobu

V ponedeljek ponoči je dežurna posadka žandarmerije v Šentjakobu na trgu brez vsakega vzroka začasno aretirala dva občana. Mlad parček(!), ki je bil zapustil vaško gostilno „Podgrad" in se počasi sprehajal proti domu, je nepričakovano od zadaj prijela posadka žandarmerijskega vozila. Ne da bi imeli za nasilno ravnanje kakršenkoli povod, so ju žandarji s porivanjem, udarci in brcami skušali privesti do svojega vozila.

Mlada Šentjakobčana sta bila popolnoma presenečena. Nista se branila in sta žandarje pozivala, naj se končno umirijo in razložijo svoje nerazumljivo ravnanje. Vedenje žandarjev pa se ni spremenilo. Prizadeta občana sta nato zahtevala uradni postopek v slovenskem jeziku. Žandarja sta ju takoj odvedla na postojanko. Pri tem sta na nevljuden način izrazila svojo nejevoljo ter grozila Slovencema s „trdimi posledicami", če si ne bi premislila: Tukaj bomo govorili nemško!

Šele pozneje sta Šentjakobčana zvedela, da je bil neposredni povod za vse menda neka anonimna ovadba, češ, pred trgovino se na trgu potikata dve sumljivi osebi.

Čakanje na slovenski postopek — s policijsko palico?

Aretirana Slovenca sta tudi na postaji vztrajala pri tem, da želita razgovor z uradnikom, ki obvlada slovenščino. Žandarji so nato posegli po drugih sredstvih: najprej so grozili z 48 urami zapora, nato so aretiranca ločili ter moškega v drugi zaprti sobi pretepali. Pri tem je po izjavah aretiranca nekajkrat švignila po njegovem hrbtu policijska palica (službeno orožje!), kar pa so žandarji dan navrh zanikali.

Po dobri uri in pol se je pojavil četrti žandar, s katerim je bilo mogoče opraviti uradni postopek (legitimiranje, zaslišavanje) v slovenščini. Čas med aretacijo in prihodom tega nameščenca, aretiranca nikakor nista občutila kot navadno čakanje, temveč kot odkrito izvajanje psihičnega in fizičnega pritiska. Razgovorni ton predstavnikov avstrijske eksekutive se jima je zdel pod vsakim nivojem; prevladovale so protislovenske izjave in grožnje.

●

Dogodek kot tak je prav gotovo edinstven v zadnjem času. Gre za izgred predstavnikov eksekutivnih oblasti, ki so na zahtevo po postopku v slovenščini reagirali z diskriminirajočo ignoranco in nasilnostjo. Kljub temu naj dogodek ne bi bil povod za pavšalno obsojanje eksekutivnih organov, saj je treba dodati, da je načelnik žandarmerijske postaje naslednji dan vzel na znanje pritožbo prizadetih dveh občanov ter zagotovil, da bo zadevo razčistil.

Vsekakor pa je ta primer zaskrbljujoč, saj se je pojavil vzporedno s splošno protislovensko gonjo na šolskem področju. Zaskrbljujoč je tudi zato, ker kaže, da ojačena protislovenska propaganda nemškonacionalnih in desnoekstremističnih sil na Koroškem vsebolj vpliva na zadržanje državnih organov, katerih naloga naj bi v prvi vrsti bilo varovanje zakonskih (tudi manjšinskopravnih) določil.

Koliko se upa mladina?

Mnogo slovenskih mladincev je aktivnih v slovenskih prosvetnih društvih na podeželju. Precej mladine se udeležuje pevskih koncertov in drugih kulturnih prireditev. Ta pozitiven podatek pa kljub temu ne more zakriti dejstva, da mladina v sproščenem prijateljskem krogu manj uporablja slovenščino kot v odnosih do staršev in starih staršev. Prav tako pa ni razveseljivo, da mladina nima izostrenega čuta za narodnostni položaj in za narodnostno zgodovino, saj mnogo mladih ne ve za datum izselitve koroških Slovencev, čeprav imamo letos 40. obletnico zmage nad fašizmom. To je med drugim povedal Franc Merkač, ko je poročal o zaključkih posebne študije, ki jo je izvedel Slovenski znanstveni inštitut skupaj z mladinskimi organizacijami. O rezultatih študije naj bi zadnjo nedeljo razpravljali tudi na mladinskem festivalu, ki sta ga v Kapli ob Dravi pripravila Katoliška mladina in KKZ. Vendar se na prireditvi o teh vprašanjih ni razvila zadovoljiva debata. Se mladina ob navzočnosti določenih „avtoritet" res premalo upa?

Glasbeni in umetniški okvir razstave so oblikovali ansambel Drava, skupina Kundalini in Hanzi Čertov s skulpturami iz brestovega lesa, na ogled pa so bili tudi nenkateri eksponati Meine Schellander.

Veselica Gorjancev

Ob zvokih „Fantov iz Podjune" so plesali zadnjo soboto Gorjanci v Šentkandolfu pri Kotmari vasi. V gostilni pri Pušniku je Slovensko prosvetno društvo Gorjanci pripravilo že svojo šesto „Veselico" zapovrstjo, in prišli so Kotmirčani in Gorjanci drugih kotmirških vasi, Bilčovščani, Celovčani, gostje iz Podjune in Trsta in še drugi. Ples, zabava, srečolov in dobra jed ter pijača so prispevali svoje, da je uspela družabna prireditev, ki je opozarjala tudi na proslavo 100-letnice organiziranega slovenskega kulturnega delovanja v Kotmari vasi, ki bo v nedeljo 20. oktobra.

Čestitamo

● Gradbeni mojster in predsednik Slovenskega prosvetnega društva Gorjanci, Jozi Pack iz Trabesinj, je konec septembra obhajal svoj 50. življenjski jubilej. Njega in kotmirškega pevca Dominika Krušica, ki je slavil isti jubilej, so člani SPD „Gorjanci" pošteno slavili.

● Svoj 50. življenjski jubilej je pred kratkim obhajal tudi vodja finančnega oddelka Zveze slovenskih zadrug, Mirko Kunčič iz Žihpolj.

● Svoj 70-letni življenjski jubilej pa je obhajal tudi Maks Nachtigall, ki ga koroški Slovenci poznamo kot dolgoletnega strojnega stavca. Svoj delež je Maksi Nachtigall prispeval tudi za izhajanje Slovenskega vestnika, ki ga je pomagal staviti tedaj, ko smo tiskali Slovenski vestnik še v celovški tiskarni Volksverlag.

Starejši Slovenci ga poznamo tudi kot pevovodjo nekdanjega zbora Slovenskega prosvetnega društva „Biserica" v Celovcu.

Vsem slavljencem želi uredništvo Slovenskega vestnika vse najboljše in jim kliče še na mnoga leta!

Seminar kapelških prosvetašev na Jadranu

Tamburaši ter folkloraši SPD „Zarja" iz Železne Kaple smo se 31. avgusta podali na 1-tedenski seminar na Jadran.

Pot nas je peljala mimo Rijeke okoli Bakarskega zaliva ter mimo Crikvenice do mesteca Novi Vinodolski. Tam smo se udomačili v preurejeni vili in nato že odhiteli na plažo. Kar hitro smo se spoznali z novim okoljem. V počitniškem domu je bilo za nas dobro poskrbljeno.

Dnevno smo imeli vaje dopoldne in zvečer. Tamburaše je učil naš dolgoletni prijatelj dr. Mihi Azarjan z Dunaja, po rodu Armenec, ki drugače prihaja na vaje v Železno Kaplo, kadar mu to le dopušča njegov zdravniški poklic. Folklorna skupina pa je letos prvič vadila s tovarišico Meto iz Ljubljane. Obe skupini sta se poleg svojih točk in skladb še skupno naučili venček belokranjskih plesov.

Višek prijetnega delovnega seminarja pa je gotovo bil zelo uspešen nastop tamburašev na prenapolnjeni terasi hotela „Zagori", kjer smo številnim gostom okolice zaigrali prav mojstrsko.

Na poslovilnem večeru sta za dobro glasbo in prijetno vzdušje poskrbela harmonikaš Miklavov Foltej in basist ter kitarist tamburašev, Stoiber Heinzi. V nedeljo, zadnji dan počitnic ,smo se poslovili od Novega Vinodolskega ter se težkega srca vrnili v Železno Kaplo.

Seminar je bil uspešen in vsak posameznik je precej odnesel od tega seminarja. Upamo in želimo, da nam bo naslednje leto spet mogoče, udeležiti se podobnega seminarja.

Zahvalo pa je treba izreči SPZ ter podjetju Elektro Maribor, ki sta nam omogočila to prelepo bivanje v sončnem Novem Vinodolskem. V imenu vseh pa se tudi zahvalim kuharici ter upravnici za izvrstno jed in postrežbo.

mami

PRIREDITVE

Slovensko planinsko društvo Celovec vabi na

IZLET NA OBIR

v soboto, 5. oktobra 1985.

Zbirališče ob 7.30 uri pri Trklju v Selah. Spremljali bomo planince iz Kranja (DO Iskra kranj). Udeležimo se v čimvečjem številu tega tovariškega planinskega srečanja.

Globasnica

JESENSKI PLES

Prireditelj: Klub podjunske mladine
Čas: v soboto 5. oktobra 1985, ob 20.00 uri
Kraj: pri Šostarju v Globasnici
Igra ansambel „Dobri znanci"

Žitara vas

ŽITARSKO ŽEGNANJE

v gostalni Rutar, dne 5. in 6. oktobra.
V soboto 5. oktobra 1985 igra od 20.00 ure naprej Planinski sekstet, v nedeljo 6. oktobra 1985 od 10.00 ure naprej Wörthersee-Duo.

Pliberk:

PREŽIHOVA ŠOLA

Predavanje: „Protiavstrijska narava uradne koroške deželne politike"
Predava: Mirko Messner, v ponedeljek 7.10. 1985, ob 20. uri v Posojilnici Pliberk.

Celovec
Slovenska prosvetna zveza vabi na otvoritev razstave

ARHITEKTURA V KANALSKI DOLINI

v petek, 11. oktobra 1985, ob 19. uri v Mladinskem domu Slovenskega šolskega društva, Mikschallee 4.

Obirsko

KONCERT

Prireditelj: Alpski klub „Obir"
Čas: sobota, 12. oktobra 1985
Kraj: pri Kovaču na Obirskem
Nastopajo: MOPZ „Borovlje" Roman Verdel, Mira Oraže z Vrtnikovim ansamblom — Kamniški Trio — Obirski vižarji, Trio Pavlič.

Kostanje
SPD „Drabosnjak" na Kostanjah vabi na

OTVORITEV DRABOSNJAKOVEGA DOMA

ki bo v nedeljo, 13. oktobra 1985, ob 14.30 uri v Zgornji vasi na Kostanjah.
Spored: Pozdrav Janeza Lesjaka, Predsednika SPD „Drabosnjak"
Nastop MePZ „Edinost" iz Škofič, vodi Simona Rovšek
Slavnostni govor dvor. svet. dr. Pavla Zablatnika
Odlomki iz Drabosnjakovih besedil!
Vsadili bomo dve lipi.
Blagoslovitev Drabosnjakovega doma - župnik Stanko Trap

Predsednik Zveze slovenskih organizacij dipl. inž. Feliks Wieser bo v četrtek 10. okt. 1985, v času od 14. do 16. ure, na sedežu ZSO, Gasometergasse 10, kjer se lahko zglasi, kdor želi z njim razgovarjati.

Šentjakob
SPD „Rož" v Št. Jakobu v Rožu vabi in obvešča svoje člane, da se bo

TELOVADBA

za mlado in staro začela v ponedeljek, 14. oktobra 1985 ob 19.00 uri v telovadnici glavne šole v Šentjakobu.

Kotmara vas
Slovensko prosvetno društvo Gorjanci
Slavnostna prireditev ob
100-letnici organiziranega kulturnega dela v Kotmari vasi
v nedeljo 20. oktobra 1985, ob 14. uri v novi ljudski šoli.

---

2. PRIMORSKI DNEVI NA KOROŠKEM

12.—20. okt. 1985

Prireditelja: KKZ skupaj s krajevnimi prosvetnimi društvi

Slovensko planinsko društvo Celovec sporoča, da je bil **podaljšan rok za oddajanje slikovnega materiala** za nagradno tekmovanje „Planine v sliki" do 11. oktobra 1985.

Tinje
Od četrtka 10. 10., ob 16. uri do sobote 12. 10., ob 17. uri
seminar za učitelje in pedagoge slovenskega in nemškega materinega jezika
(Kooperacija in predsodki)
Predavatelja: Dr. Friedrich Ebensberger, dr. Alfred Mika
v četrtek 10. 10, ob 19.30 uri
forum za politična vprašanja, nem.
(pomen „obrambnega" boja in plebiscita za nadaljnji zgodovinski razvoj na Koroškem
Predavatelj: univ. prof. dr. Helmut Konrad, Graz.

Galerija Rožek

RAZSTAVA VALENTINA OMANA

(freske na steni, novejša dela, asfaltne slike itd.)
ob petkih, sobotah in nedeljah od 15. do 18. ure v galeriji Rožek (nekdanja gostilna Brückenwirt v Semislavčah). Razstava je odprta do 13. 10. 85.

MAŠNIŠKO POSVEČENJE

V nedeljo 6. 10. 1985 ob 15. uri bo škof dr. Egon Kapellari v celovški stolnici posvetil Jožefa Markowitza iz Semislavč v duhovnika.
V nedeljo 13. 10. 1985 ob 10. uri NOVA MAŠA v Semislavčah pri Rožeku.

POSTRANSKI ZASLUŽEK

Iščemo ključavničarskega mojstra in čevljarskega mojstra formalno kot obrtno pravni poslovodji (možna tudi zaposlitev).
Dopise na upravo Slov. vestnika ali tel. 04222-35221

ODPRTO DELOVNO MESTO

Iščemo čevljarja in ključavničarja s trgovskimi interesi za delovno mesto v Celovcu (pogoj: dvojezičnost).
Dopise na upravo Slov. vestnika ali tel. 04222-35221

Vsem znancem sporočamo žalostno vest, da nas je 21. septembra 1985 po hudi prometni nesreči v 53. letu svojega življenja za vedno zapustil gospod

Hermann Kuschej

MIZARSKI MOJSTER

Dragega rajnega smo položili v sredo, 25 septembra 1985 na pokopališču v Šmihelu k zadnjemu počitku.

V globoki žalosti:
žena Mara
in otroci z družinami

Turini podira „tabuje družbe"...

meni režiser Dušan Mlakar o predstavi „Lov na podgane" in „Jožef in Marija".

Predstavo bo uprizorilo novogoriško Dramsko gledališče v soboto 12. oktobra 1985 ob 20. uri v kulturnem domu v Ločah in v nedeljo 13. tega meseca ob 20. uri v kulturnem domu „ Danica" v Šentprimožu.

Dušan Mlakar je s spretno režijsko roko presenetil lani koroško publiko, ko je gledališče iz Celja gostovalo z „Amadeusom" v Celovcu, s predstavo, ki je naletela na izredno dober odmev med koroškimi Slovenci.

Z Dušanom Mlakarjem se je o Turrinijevih predstavah pogovarjal Janko Malle.

SV: Zakaj se je Primorsko gledališče v Novi Gorici odločilo za ta dva Turrinijeva komada, zakaj ste prevzeli režijo?

Mlakar: Primorsko gledališče se ni odločilo po svoji presoji, ampak sem mu ponudil jaz ta dva komada. Iskali smo dela sodobnih avtorjev. Menim, da gledališče, ki je na meji treh držav, nekako obvezano, da skuša uprizoriti zanimive avtorje vseh treh dežel. Slučajno sem na avstrijski televiziji odkril komad „Jožef in Marija". Zelo me je pritegnil, tako po vsebini kakor po stilu. Ko sem se začel s tem pisateljem podrobneje ukvarjati, sem dobil od založbe vse njegove komade in sem se odločil, da bom združil njegov zadnji in njegov prvi komad v en večer. To sta dve enodejanki „Lov na podgane" in „Jožef in Marija". „Lov" je bil Turrinijev prvi komad takrat povezan z velikim škandalom, ker je pač ta avtor škandalozen. Vsi njegovi komadi so izzivalni. Po eni strani zbujaš zanimanje, po drugi je pa problem, če imaš kot pisatelj — kakor Peter Turrini — res kaj povedati. Vsa njegova potovanja, njegovi nastopi v Avstriji in v Nemčiji kažejo, da mu je do množičnega nastopanja, do čim tesnejšega kontakta z ljudmi. Zato so skorajda vsi njegovi komadi napisani v narečju, pač v jeziku kroga, ki ga opisuje. Zelo je kritičen, zelo je oster, zelo je neizprosen v svoji obdelavi tematik, kar mu kritiki večkrat očitajo, vendar mislim, da sodoben angažiran avtor mora biti takšen. Vsi njegovi teksti so šokantni, vsi njegovi teksti se ukvarjajo s skrajnostmi. In mislim, da je umetnikova naloga nakazati skrajnosti, neglede na moralne pridržke in to posebno s strani katoliške vere. Turrini privleče na dan to, kar človek rine v podzavest, zavestno brska po človeški duši.

SV: Izbrali ste dva zelo različna komada. Zakaj ste se tako odločili, ste morda z bolj umirjenim komadom „Jožef in Marija" želeli izgladiti ostrine v „Lovu na podgane"?

Mlakar: Želel sem pokazati dve stvari. Pri tem sem obrnil vrstni red. Začel sem z „Jožefom in Marijo", z novejšim delom, „Lov" pa sem postavil na konec. Vrstni red sem spremenil dokaj zavestno, iz dramaturških razlogov: v prvi enodejanki govorita dva stara človeka o svoji mladosti, v njuni pripovedi pravzaprav izvemo vse o njunem življenju, čeprav govorita mimo drug drugega. Čeprav sta izjemno tragična, pride na koncu do združitve, do nečesa plemenitega, lepega, do posteljne združitve dveh starih ljudi na božični večer v neki veleblagovnici.

To me je spodbudilo, da poiščem neko drugo skrajnost. Vzel sem „Lov", ki je zares šokanten. Dva mlada človeka iščeta izhod iz potrošniške družbe, dva upornika iz generacije 68, iz časa študentskih nemirov.

Osnovna ideja je bila, da bi na grmadi potrošniške robe iz supermarketa, v katerem se dogaja prvi komad, naredil smetišče, kuliso za „Lov na podgane". To je bilo nekako formalno izhodišče. V praksi se je izkazalo da mora imeti vsaka teh dveh enodejank svoj zaključen svet.

Režiser Dušan Mlakar

Našel sem pa še drugo dimenzijo: iskanje človečnosti, humanizma. Mladi in stari so obremenjeni s potrošniško nujo, gonjo.

SV: „Lov na podgane" konča brutalno, na koncu stoji smrt. Mislite, da družba še danes tako ravna s tistimi, ki se ne strinjajo z njo?

Drugače „Jožef in Marija" s problemom osamljenosti starih ljudi. Igra se na poseben način dotika predsodkom, da s starostjo izginjajo čustva ljudi?

Mlakar: Najprej odgovor na prvo vprašanje. Konec „Lova" je pravzaprav odprt, prepuščen je režiserju. Družba na vsak upor reagira represivno. Vsaka drugačnost skuša nekaj starega podreti, hoče razveljaviti stari sistem in izpostaviti novega. Vsaka družba, vsak sistem je represiven, izvaja represijo nad človekom. Komad je tesno vezan na situacijo v Avstriji. To je — po mojem — rahel očitek: Turrini veže svoja dela preveč na Avstrijo in s tem zgublja univerzalnost. Njegova univerzalnost se kaže bolj v televizijskih delih.

Vsak režiser, ki hoče izven nemškega sveta ali zunaj kapitalističnega sistema postaviti Turrinija na oder, ima težave ga prilagoditi na drug sistem in druge razmere.

SV: In kakšna je bila reakcija publike na oba komada?

Malkar: Publika je obe predstavi lepo sprejela. Igrali smo čez 70-krat. Dokaj neprijetne reakcije pa je izzval televizijski prenos „Lova". Ljudje enostavno niso bili pripravljeni na šok. Doživeli smo izjemno lep, izredno dober sprejem za „Jožefa in Marijo", izredno drastičnega pa za „Lov na podgane".

SV: Koga je — po vašem mnenju — „Lov" najbolj šokiral?

Mlakar: Od borcev do učiteljic, od učiteljic do kmetov. Na televiziji je celo zbirka pisem, tudi v časopisih je bil cel kup pisem bralcev. Vsi ti so se oglašali in bili zelo ogorčeni predvsem nad jezikom.

S prevajalcem sva se odločila, da se prevede „Jožef in Marija" v knjižno slovenščino. Drugo dramo pa sva prenesla v najgrši dialekt v Sloveniji — v Ljubljanščino. Igralca sta se naučila govoriti po ljubljansko. Tudi lokacije so take, kot da se dogaja v Ljubljani. To je izzvalo velik afront, posebno še za to, ker je šel „Lov" v televizijo brez posebne najave, brez komentarja, brez posebnega opozorila. Ker je televizija pokazala vsak komad zase, in to ob času, ko tudi še otroci gledajo televizijo in pa zaradi kletvic, ki so v komadu, so nekateri obsojali „Lov" kot nekaj nevzgojnega.

SV: Problem odtujevanja mladih ljudi in tudi drugih generacij je povsod pereč. Turrini ga prikazuje ob ljudeh, ki živijo na podeželju, kjer se vse nekoliko počasneje premika. Okoli te teme je še dosti tabujev, ki jih Turrini skuša podirati?

Mlakar: Absolutno. Ta njegov radikalizem je zanj značajen. Jaz sem „Lov na podgane" postavil na oder manj radikalno kot je predvideno v predlogi. Mislim namreč, da je seksualna revolucija iz leta 70 danes že precej obdelana. Zato sem se hotel izogniti ponavljanju. Iskal sem druge vrednote, iskal sem druge napade. Zoper potrošništvu, zoper okolju, zoper družbo, zoper absolutno alienizacijo, ki popolna amerikanizacija naše družbe prinaša s seboj in človeške vrednote vse bolj uničuje. Nimamo časa ne za pogovor, ne za knjigo, ne za lepo sliko. Čedalje manj časa imamo za obisk muzejev, čedalje manj časa za obisk gledaliških predstav. Če je čas, si ga vzamemo kvečjemu za televizijo. Človek je obdan 24 ur dnevno s tako stvarnostjo, če jo pa vidi na televiziji, je šokiran. Prav za to je potreben ogled Turrinijevih predstav.

SV: Problem odkrivanja pri nas na Koroškem verjetno ni nič manj brutalen...

Mlakar: Ne verjamem, da je koroška publika bistveno drugačna. In še nekaj je: Turrini je igri napisal za Avstrijce, mi smo jih samo priredili za Slovence. Turrini je vaše gore list. Piše za vas. Piše za okolje, iz katerega izhaja. Ne mislim, da si kaj izmišlja. Na prave vrhove letijo strele, pravi pesnik. Mnogo razburjanja je povzročila tudi „alpska saga". Sam Turrini pravi, da je Avstrija prešla brez večjih težav iz nacizma v novo državo. Stvar obstaja v Avstriji nekam nedorečena. Turrini tudi piše, kako so bili njegovi učitelji bivši nacisti. Vsa ta vprašanja so pri vas zelo v rokavicah obdelana. Tudi nacionalizem na Koroškem še vedno izvira od takrat. Zato je Turrini večkrat trn v očesu, ker direkno zbode s svojim trnom, zbode z resnico. Zato je velik avtor. Izjemno ga cenim.

SV: Kot narodna skupnost v Avstriji, ki se bori za obstoj slovenskega jezika, gledamo na gledališče z očmi jezikovne kulture, nekoliko polemično bi lahko rekli, da nam bolj gre za jezik kot za izpoved predstave...

Mlakar: Ni samo jezik važen, ne smete pozabiti na kritiko, ne sme vse biti podvrženo samo jeziku, ampak je treba ob jeziku graditi družbeno kritiko. Sicer samo leporečimo, in z leporečanjem ni nič. Jezik je zato, da se človek odpre in z njim ljudi odpira.

Novogoriški dnevi v Celovcu

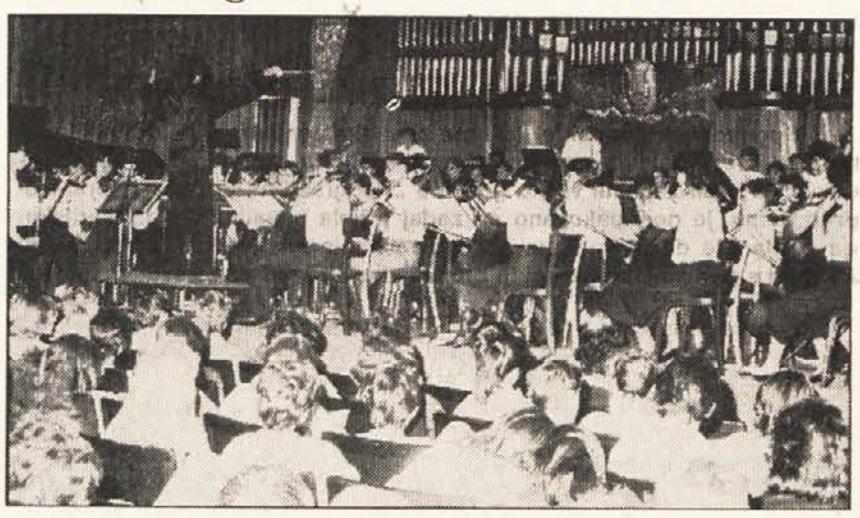

Mesti Celovec in Nova Gorica sta že 20 let pobratenj. V tem znamenju potekajo tudi letošnji Novogoriški dnevi v Celovcu, kar sta pokrovitelja, župana obeh mest Leopold Guggenberger in Danilo Bašin poudarila na otvoritvi pretekli ponedeljek v Mestni hiši. Oba sta menila da prijateljsko vez med obema mestoma brez dvoma prispeva k utrjevanju miru v tem predelu Evrope, kjer se stikajo meje kultur treh narodov

Prijateljska vez med Celovcom in Novo Gorico se odraža na raznih prireditvah, ki se te dni odvijajo v Celovcu. Tu gre oziroma je šlo za razstavo v galeriji Mestne hiše, kjer se Nova Gorica predstavlja s svojim vsestranskim življenjskim utripom, za kulinarični teden v restavraciji „Volkskeller", za ponudbo tipičnih izdelkov v blagovnici ‚Quelle', za literarni večer v taberni „Pri Joklnu" in za orgelski koncert v elizabetinskem samostanu.

Predsednik občinske skupščine Nova Gorica Danilo Bašin pa je ob tej priložnosti tudi povedal, da občani njegove občine budno spremljajo tudi življenje slovenske narodne skupnosti na Koroškem in izjavil upanje, da ne bo prišlo do okrnitve njenega vsestranskega razvoja

Koncert na visoki ravni

V organizaciji Glasbene mladine Koroške in Krščanske kulturne zveze je pretekli torek v veliki dvorani Doma glasbe v Celovcu gostoval mladinski orkester „Borislav Paščan" iz Beograda. Pod vodstvom Antona Kolarja je orkester izvajal skladbe Dvoraka, Mozarta, Smetane in drugih. O uspelem koncertu bomo obširneje poročali prihodnjič.

Franc Petek

SPOMINI

IX

NEKAJ O VELEPOSESTI IN VELIKIH KMETIH V SLOVENSKEM DELU KOROŠKE

Vprašanje slovenskih najemnikov na nemški veleposesti, katerim so po plebiscitu odpovedali najemne pogodbe, je bilo politično pomembno, vendar širših slojev prebivalstva ni prizadevalo. Kolikor se spominjam, takih primerov ni bilo posebno veliko.

V grebinjskem in vovberškem kraju je bila posebno mogočna rodbina Helldorfov. Zraven Vovber je imela grad Tallenstein, v Grebinjskem Kloštru so imeli svoj gozdarski urad, blizu Rude pa velik grad Ernegg. Razen tega je rodbina Helldorf imela posestva tudi v Apačah in pa še dalje gori v Rožu. Velika posestva je imela tudi na področju Svinške planine in v gospodarskem političnem življenju velikovškega okraja je imela veliko vlogo. Posebno viden je bil njihov uslužbenec gozdarski svetnik Manner, ki je politično obvladal položaj, seveda v nemškem smislu, v vsem grebinjskem področju in ki je imel veliko vlogo tudi za časa plebiscita. Vsi kmetje na področju Helldorfovih posestev so bili več ali manj odvisni od Mannerja, v prvi vrsti glede gozda in glede voznih poti v goro. Če gospostvo teh poti ni napravilo, tudi ljudje niso mogli spraviti lesa dol.

K Helldorfovi posesti je spadalo tudi posestvo Hirschenau (Zélank).

Pozneje je del posesti Helldorf prišel v last lesnega trgovca Leitgeba iz Sinče vasi. Razen Ernegga pa Tallensteina je Leitgeb prevzel vso Vašinjo goro, velik del parcel pri Vovbrah, celo Krčanje in področja gor do Svinške planine. Zanimivo je, da so si v tistem času, ko je Vašinja gora bila na prodaj, prizadevali kmetje na Rudi, ki niso imeli niti krepela lastnega gozda, da bi se Vašinja gora razparcelirala, da bi oni posamezne parcele kupili. Deželna oblast tega ni dovolila, kmetje pa se niso mogli odločiti, da bi goro kupili skupno. Tako so še danes brez gozda, medtem ko ima Leitgeb v svoji posesti celo Vašinjo goro med Št. Petrom, Rudo in Grebinjem in že omenjene parcele gori proti Svinški planini.

Helldorf je prišel v konkurz v veliki meri zaradi tega, ker ni prišlo do gradnje tako imenovane vzhodne železnice, ki naj bi bila napeljana od Celovca čez Velikovec in Grebinj v Laboško dolino. V času plebiscita je ta železnica imela veliko propagandistično vlogo na severni strani Drave. Helldorf je že imel pripravljeno v Grebinju žago, ki naj bi se prometno naslonila na novo železnico. Še v najnovejšem času so socialisti očitali Ljudski stranki, da je svoj čas preprečila gradnjo te železnice. Takrat se je govorilo, da so Leitgeb, Schumy in pa Nemetz iz Pliberka dokaj prispevali k temu, da do gradnje železnice ni prišlo. Potem ko Helldorf žage ni mogel do konca postaviti in izkoriščati, ker ni bilo železnice, je žaga sama postala brez pomena, Helldorf pa je prišel v konkurz. Leitgeb je pokupil vsa ta obsežna področja na severni strani Drave in začel je voziti les čez Velikovec na žago v Sinčo ves. Od ljudi je les tudi kupoval za prav majhno ceno, ker se je zgovarjal, da ga transport toliko stane. Vsa stvar se je godila v začetku 30. let in s tem se je Leitgeb močno utrdil v celem velikovškem okraju severno in južno od Drave.

Christalnikovo posestvo v Zgornjih Trušnjah je tudi prišlo v likvidacijo, to pa se je razdelilo in so ga pokupili kmetje. Ta delitev je vidna še danes po tem, da živita dva kmeta v enem poslopju.

Razen fevdalnih veleposestnikov se je na področju severno od Velikovca postopoma začela uveljavljati tudi kmečka velika posest, ki je prej tukaj ni bilo. Poslanec Feinig, ki je tudi prišel sem iz Roža in je bil nastavljen pri Helldorfu, je pozneje kupil tukaj žago. On in pa Glantschnig sta organizirala pašniško zadrugo gori proti Djekšam, menda že v času Dolfusove vladavine. V imenu zadruge so napravili pot, meliorirali vse zemljišče, ko pa je bilo že dobro uravnano, so pašniško zadrugo likvidirali in je vse skupaj dobil v roke Glantschnig. To je samo en primer, kako so se začeli oblikovati tukaj veliki kmečki posestniki, ki so politično stali pri Landbundu in ki so pomenili steber nemške liberalne oz. nacionalne politike. Treba je reči, da je stari Glantschnig naciste zmerom odklanjal, medtem ko je njegov sin že bil izrazit nacist.

Glantschnig je značilen primer nastanka velikega kmečkega gospodarja. Njegov oče je bil mežnar v Št. Štefanu in je zmerom veljal za Slovenca in to ne samo po jeziku, ampak kot zavesten pripadnik slovenskega gibanja v katoliškem smislu. Sin, ki je danes star že čez 80 let, je potem prišel v roke Schumyju, ki je v tistem času širil tukaj idejo podpiranja velikih kmečkih gospodarjev. Pri tem ga niso vodili kaki posebni humani razlogi, hotel je enostavno ustvariti oz. okrepiti posamezna velika kmečka gospodarstva kot gospodarske stebre in obenem stebre nemško nacionalne politike. Značilno je, kako mi je Schumy ob neki priložnosti dejal: „Človeško življenje je kratko. Kdor ima tukaj" — in je pri tem pokazal na čelo — „in kdor ima tukaj" — in je pri tem pokazal na žep — „ta pač nekaj doseže. Kdor pa tega nima — temu pač ni moč pomagati. Mi ne moremo čakati, da bi ljudje, ki tega nimajo, prišli za nami in da bi nas ovirali v našem razvoju. Če morejo, je prav, če ne, pa ne. Kdor ne more, naj pač ostane v svoji revščini." Takšna je bila ideologija nemškega Herrenbaura, gosposkega kmeta, ki ga je Schumy forsiral na tem področju. Kot aktivist sveta za zemljiško kulturo, organizacije, ki je skrbela za kmetijstvo, je Schumy organiziral tukaj rejo simentalskega goveda in eden glavnih njegovih pomočnikov pri tej akciji je bil ravno Glantschnig, ki si je pri tem močno pomagal na noge. Vse to se je dogajalo seveda že pred prvo svetovno vojno. Glantschnigi so bili bistri ljudje in tudi na zunaj močni in postavni. To so izrazili predstavniki tistega kmečkega sloja velkih posestnikov, kakršne pozna severno koroško ozemlje, Krappfeld, in ki so počasi začeli prodirati tudi na slovensko področje.

(Se nadaljuje)

Jesenski piknik

Še vedno so — in bodo — lepi dnevi, ko boste s sosedovega vrta zavohali omamne dišave z vročega ražnja. Ne upirajte se vonjavam pečenih hrenovk ali kotletov, ampak poskočno še sami izropajte svoj hladilnik ali shrambo, kupite v najbližji samopostrežbi še nekaj malenkosti in razžarite oglje v svojem prenosnem ražnju. Na svojem vrtu ali kje zunaj v naravi.

Kaj je dobro vedeti o ražnjih in pikniku?

● *Ražnja ne smete postaviti kjerkoli v naravi. Ne na travniku ali sredi gozda, kjer vas ravno zamika. Prostor naj bo javen in dostopen, sicer boste imeli opraviti z nejevoljnim lastnikom zemljišča. Poleg tega v gozdu preži velika nevarnost požara.*

● *Vzemite poleg ražnja in oglja, ki ste ga celo vrečko kupili v samopostrežbi, s seboj tudi dolge klešče z lesenimi držaji za obračanje mesa in zelenjave.*

● *Imenitno se meso speče v aluminijasti foliji, ki jo poprej na gosto preluknjate. Meso je tako prej mehko in enakomerno rjavo.*

● *Za podkurjanje uporabite samo les in papir. Nikakor pa ne špirita ali drugih hitro vnetljivih kemikalij.*

● *Mesnin nikoli ne položite nad plameneč ogenj. Šele ko oglje belo zažari, položite čezenj naoljeno ražnjevo gred in ko je vroča, porazdelite po njej kose za peko.*

● *Primerno je meso, ki je rahlo prepredeno z maščobnimi žilami, torej od vratu, pleč in pa zarebrnice.*

● *Zlasti okusno je meso, ki ga poprej za nekaj ur (najbolje čez noč) položite v kvašo. Nekateri uporabijo za to belo vino z raznimi dišavnicami, drugi predvsem slednje. Preprosto zmečajte olje, sol, poper, zdrobljen česen, ščepec sladkorja in zelišča, na primer majaron in šatraj, in v to zmes denite meso čez noč.*

● *S tem prepojene in odišavljene kose mesa pred peko otrite, da kapljice olja ne bodo po nepotrebnem vnemale plamena.*

● *Surovih, nepripravljenih kosov nikoli ne začinite tik pred pečenjem. To velja zlasti za soljenje. Sol namreč odpre pore in med peko meso otrdi.*

In kaj sploh sodi k pikniku?

● *Vzamete mešano meso, poleg zarebrnice še goveje zrezke, hrenovke ali kose piščanca. Tudi riba je imenitna. Za nabodala čebulo pa še malo dišeče slanine in sočivja.*

● *Za solato k mesu na kocke narežite paradižnik, papriko, kumare, čebulo, redkev ali redkvico.*

● *Ne pozabite na majonezo, olje, kis.*

● *na pikantnosti, kakor so olive, vložene gobice ali koruzni storži,*

● *na hrustljav kruh, najbolje se obnese bela štruca.*

● *Tudi pijače ne smejo manjkati. Se pravi pivo, lahko belo ali rdeče vino, sokovi in mineralna voda.*

● *Le kaj bi bilo, če bi v hitrici pozabili doma krožnike, vilice in nože, ali zobotrebce namesto tega pa kozarce . . .*

In zdaj še recept ali dva za raženj v zelenem:

SOLATA IZ REZANCEV: 500 g kuhanih rezancev, 400 g na koščke zrezanega sira, česen, 150 g graha, 150 g puste kuhane šunke.

Marinada za to solato: olje s kisom v skledi premešamo, začinimo s soljo, poprom, ščepcem sladkorja in zelišči. Dodamo glavne sestavine in dobro premešamo.

KORUZNA SOLATA: četrt kg kuhanega koruznega zrnja, 2 narezani papriki, 6 na osminke narezanih paradižnikov in 8 zelenih polnjenih oliv.

Marinada za koruzno solato: olivno olje, kis, pomarančni sok, sol, sladkor, sladka paprika in beli poper zmešamo v skledi, dodamo glavne sestavine in zelišča.

DUNAJSKO NABODALO: kose hrenovke ali klobase, na kolute narezano koruzo, kose slanine, četrtinka paprike in osminka paradižnika izmenoma nataknemo na nabodalo. Približno pet minut pečemo na ražnju in šele nato začinimo.

PURANOVI ZREZKI: olje, belo vino, limonin sok, curry, ingver in beli poper zmešamo in v tej marinadi nekaj časa pustimo zrezke, pokrite s folijo. Nato jih na ražnju z vsake strani po štiri minute popečemo in šele nato posolimo.

Zdrav spanec najboljše lepotilo

Noč je lahko neskončno dolga, kadar se prevrtavate po postelji, spanca pa noče in noče biti. Toda to še ni najhujše, hujše je, ker se nespečnost najhitreje pokaže na obrazu. Za lepoto morate skrbeti, torej se morate vsak večer pripraviti za posteljo in se potruditi, da bi se dodobra naspali.

Reden večerni obred

Pravite, da si vsak večer umijete zobe. Ali si tudi kožo osnažite. Ali si spravite z nje vse sledove ličenja? Se ne izgovarjate, da si navadno potemnite s tušem samo trepalnice? Kaj hitro si boste zapravili lepo polt, če se vam zvečer ne ljudi pomuditi se v kopalnici toliko časa, da bi ukrenili vse, kar je potrebno. Prah, znoj, maščoba in ličila se sprimejo v lepljivo plast, ki je čudovito rastišče za bakterije. Do mozoljev potem ni več daleč!

Obraz in vrat skrbno očistite in šele potem se namažite s kremo. Koža se obnavlja tudi med spanjem. Presnova v celicah kože postane namreč za razloček od presnove v drugih organih le malo počasnejša. Normalna koža potrebuje čez noč kremo z obilno vlage, medtem ko suhi koži prijajo sredstva z več maščobe in seveda tudi vlage. Za mastno kožo so primernejše posebne kreme, ki uravnavajo čezmerno tvorno kožne maščobe.

Do spanja za lepoto si pomagate tudi s kopeljo. Kopajte se, da boste utrujeni! Kako naj bi to dosegli? V kad se ulezite samo za pet minut, voda pa sme biti ogreta kvečjemu na 37° Celzija. Še bolj sproščajoče bo učinkovala, če ji boste prilili kopalni dodatek, ki vsebuje kamilice ali meliso. Nič zato, če nimate pri roki sredstva iz lekarne, kar čaj skuhajte. Cvetke prvega ali lističe drugega zdravilnega zelišča poparite in pustite, naj čaj nekaj časa stoji.

Ko bi vsaj zaspala . . .

Samo zaljubljeni ljudje lahko z odprtimi očmi sanjarijo v postelji, za druge pa je budnost utrudljiva. Če ne spite dovolj, to načenja živce, dobro počutje in lepoto. Nikar ne sezite po uspavalih, kadar spanec noče priti, saj so na voljo še druga sredstva, ki ga prikličejo, pa niso nevarna. Nekatera vam bomo omenili. Takoj naj vam položimo na srce: ogibajte se vsega, kar odganja spanec! Ne glejte napetih televizijskih oddaj, preden se odpravljate k počitku! Rajši pojdite za urico na sprehod. Zvečer si ne obremenite želodca ne s preveliko količino hrane ne s težko prebavljivimi jedmi. Zapomnite si, da vas alkohol zaziblje v svinčen spanec, med katerim se ne odpočijete. Izjema je kozarec dobrega vina, nekaterim prija pivo, tretje pa spravi v posteljo prav skodelica kave.

Odženite vse žalostne misli in skrbi, zakaj v postelji ne boste rešili nobenega problema. Za to je čas še naslednji dan, ko boste spočiti prej našli pravo pot. Če se ne zmorete odpovedati premišljevanju, preskusite zvijačo, ki se včasih posreči. Vse probleme si zapisujte na listek, ki ga imate na nočni omarici.

Zdaj pa o sredstvih, ki pomagajo zaspati.

Spat pojdite pomirjeni! Preden si umijete zobe, popijte kozarec toplega mleka, v katerega zamešajte žlico medu. Se spominjate, da vas je mama — ko ste bili še otrok — večkrat prav s tem dvojim ukrotila, kadar ste bili nemirni v postelji. Zelo pomaga tudi zeliščni čaj; baldrijan in melisa sta preskušeni pomirjevali.

Poslušajte tiho glasbo. Raziskovalci spanja priporočajo klasično, ker jo mora človek zbrano poslušati in tako postane utrujen.

Ni nujno, da bi zmerom preštevali ovčke, lahko štejete tudi lastne vdihljaje — do sto in spet nazaj.

Učinkovita je tudi vaja z dihanjem. Ko vdihnete, si v mislih ponavljajte besedo mir, ko izdihnete, pa besedo spanje.

Sprostite domišljijo. Predstavljajte si, da ležite na morski plaži in prisluškujete butanju valov. Ali pa ležite na tihem jezerskem bregu in po licih vas boža nežen vetrc.

Toplota, svetloba, hrup

Ni vseeno, kakšna je temperatura v spalnici. Telo se najbolje počuti pri 16 do 18 stopinjah Celzija. V ledeno mrzli postelji so mišice krčevite, v pretopli pa se ne boste odpočili, ampak boste vstali utrujeni in z nabuhlim obrazom.

Poskrbite za dober zrak, saj potrebujete za dihanje kisik. Če se v mrazu bojite spati pri priprtem oknu, pred spanjem dodobra prezračite spalnico.

Svetloba in hrup motita spečega. Pred prvim se ubranite s temnim trakom, ki si ga zavežete čez oči, pred hrupom pa z vato, s katero si zamašite ušesi.

Kakor si boste postlali . . .

. . . tako boste spali. Zamislite se nad svojo posteljo. Imate v njej mrežo, na njej pa žimnico, morda celo tridelno? Nič čudnega, da ne morete spati!

Žimnica in podlaga, na kateri leži, morata biti takšni, da se prilegata vsaki legi in dajeta oporo hrbtenici. Tudi pretrda ali prepolna blazina lahko človeka prikrajša pri spanju, vzmetnica pa je včasih tudi pretoga.

Odeja naj bi bila mehka, lahka in topla. Vsekakor naj bi bila tako velika, da vam ne bi padla s postelje vsakokrat, ko se malo sunkoviteje obrnete.

Blazina mora biti mehka in ravno prav velika. Če morate svojo trikrat zganiti, da vam je udobno, je bržkone prevelika. Nadomestite jo z blazino, ki meri približno 40x80 cm. Zmečkana blazina je zoprna, ker pušča na licu gube, ki se ne zgladijo tako hitro.

Dobro se boste počutili samo v postelji, ki bo pogosto sveže preoblečena, posteljnina pa vsak dan pošteno prezračena. Priporočljivo je, rjuhe in prevleke zamenjate na deset dni, odejo in blazino pa vsak dan prerahljajte na oknu.

Otročiček spi najdlje

Med spanjem si opomoreta telo in duh, zato bi moralo biti spanja dovolj. Dojenček prespi kar 18 ur, glede odraslih ljudi pa zdravniki menijo, da bi povprečno potrebovali sedem, osem ur spanja na noč. Mnogi ljudje shajajo s petimi urami, pa se zjutraj kljub temu dobro počutijo. Prisluškujte signalom, ki vam jih daje telo, pa boste kmalu spoznali, kakšna je prava mera. Kdor spi premalo, je razdražljiv in živčen, kdor spi preveč, je mlahav in brez volje.

Človek spi ves, kar ga je, samo možgani ostajajo budni. Vsi naši organi delajo med spanjem s polovično močjo: srčni utrip je počasnejši, dihanje prav tako, krvni tlak se zniža. Nasprotno pa možgani delajo z vso paro, za sanje skrbijo tudi takrat, kadar zjutraj ne vemo, da smo sanjali. Sanje so nekaj podobnega za dušo, kakor je prebava za telo.

Dobro jutro!

Če se boste prebudili vedri, boste tudi čez dan zadovoljni. Malo pa za to lahko storite tudi sami. Takoj ko zlezete iz postelje, se krepko pretegnite, da boste razgibali sklepe. Privoščite si nekaj minut zehanja, zehajte od srca in na glas. To vam bo bolje prekrvilo glavo in vam pregnalo ostanke utrujenosi. Nekaeri ljudje so že v zgodnjih jutranjih urah vsi dejavni in porabijo nekaj minut za telovadbo. Pet minut pri odprtem oknu in nekaj ne preveč napornih vaj pogosto naredi čudež.

Se boste nasmihali, če vam bomo svetovali nekaj nenavadnega? Naj vas zbudi lastni glas! Posnemite se na kaseto. Nežno si prigovarjajte, da je čas in se morate zbuditi, privoščite si še pet minut dremanja, nato bodite odločnejši, naposled pa se že kar priganjajte, pogosto omenjajte uro in se opozarjajte na vse, kar vas čaka. Skratka, poskrbite za to, da se boste prebudili s čim manjšim pretresom. Še nekaj dobrega je pri takšnem prebujanju: jezite se lahko kvečjemu nase!

Tudi otroke boli glava

Če verjamemo rezultatom raziskave, ki so jo naredili na univerzi v Pavii, ne trpimo zaradi glavobola le odrasli, ampak dokaj pogosto tudi otroci. Baje že vsak tretji otrok prav dobro ve, kaj je glavobol. Ugotovili so, da lahko že tri ali štiriletnega otroka boli glava. Res je sicer, da nam otrok včasih potoži zaradi te nevšečnosti, priznati pa moramo, da ga ne jemljemo kaj prida resno, saj smo predvsem pri šolarju prepričani, da gre le za izgovor, da se mu ne bi bilo treba učiti. Če pa glavobol spremljajo še slabost, bruhanje, bolečine v želodcu ali trebuhu, vnetje slepiča in podobno, na glavobol sploh nismo več pozorni, ampak velja vsa naša skrb zdravljenju bolezni, ki jih napovedujejo druga znamenja.

V resnici pa je stvar nekoliko drugačna. Raziskava univerze v Pavii, ki jo je vodil otroški nevropsihiater Giovanni Lanzi, je zajela precej šolarjev iz Pavie in Milana. Rezultati potrjujejo, da trpi zaradi občasnih glavobolov kar 30 odstotkov šolarjev in so razlog za 14 odstotkov izostankov od pouka.

Glavobol pri otrocih v starosti od šestih do devetih let je nekoliko redkejši, ima ga le 21 % otrok, kar pa je še vedno precej, že med devetim in dvanajstim letom pa se ta številka dvigne na 35 odstotkov. Dokazano je tudi, da do te starosti napada glavobol enako pogosto deklice in dečke, po dvanajstem letu pa so mu deklice mnogo bolj podvržene.

V 80 primerov so ugotovili, da gre za otroke staršev, ki prav tako pogosto trpijo zaradi glavobola.

In končno so ugotovili tudi to, da prav vsi otroci, ki trpijo zaradi glavobola, težko prenašajo potovanja zaradi slabosti med vožnjo, da jih večkrat kot druge boli trebuh in da imajo pogosto zelo nemirno spanje.

Lanzi poudarja, da starši in celo zdravniki težko verjamejo, da ima otrok lahko prav tako glavobol kot odrasli. Če temu dodamo še težavo, s katero nam vsaj manjši otrok razloži, kaj ga pravzaprav boli, lahko končno razumemo, zakaj se je do sedaj glavobolu otrok posvečalo tako malo pozornosti.

V raziskavi niso zajeli glavobol zaradi vnetja ušesa, očesnih motenj, ki zahtevajo nošenje očal, vnetij sinusov in zobobolov. Osredotočila se je le na glavobol, ki se pojavlja „brez razloga", morda enkrat na mesec, enkrat na teden ali vsakih nekaj dni. A vzroki vendarle so, in to zunanji in notranji. Med zunanjimi je v veliki meri odločilno okolje, v katerem otrok živi, njegove življenjske navade, cigaretni dim, duh po barvi ali nekaterih kemičnih sredstvih, nekatera živila, ki jih otrok slabo prebavlja, na kar bi morali biti pozorni. Med notranje pa štejejo vzroke čustvene narave, na primer otrokov strah pred tem, da bi bil kregan, strah pred spraševanjem v šoli ali šolsko nalogo in še marsikaj.

Otroškega glavobola, skratka, ne gre podcenjevati. Na srečo so vzroki lahko resnično nenevarni, ni pa tako vedno. In to nam bo lahko zanesljivo povedal šele zdravnik, ki bo naredil krvno preiskavo, radiografijo glave, kontrolo vida, in morda pogovor s psihologom, če bomo otroka, ki pogosto toži zaradi glavobola, peljali na pregled.

Kaj ponuditi gostom?

Odločili ste se in povabili manjšo družbo na popoldanski čaj, kavo ali na skromen večerni prigrizek. Zdaj pa si belite glavo z vprašanjem, kako razveseliti in presenetiti goste . . .

Predvsem nič nepotrebnega kompliciranja. Glavno je, da se bodo gostje dobro počutili in da bo razpoloženje prijetno. Zato morate že ob samem vabilu paziti na nekaj drobnih malenkosti. Zapomnite si, da je bolje povabiti dva premalo kot pa enega preveč in da ne sodita v isto družbo dva, ki si nista simpatična. Starostna razlika povabljencev naj ne bo prevelika in skupna zanimanja naj bodo vsj kolikor toliko enaka.

Ne spuščajte se v vrtoglave stroške samo zato, da bi goste presenetili in jim polaskali. Tudi z manj denarja lahko pripravite okusno jedačo. Pazite, da bo pogrinjek čeden in da bo z jedmi kar najmanj pripravljanja in truda.

Kaj to pomeni?

Jedi boste ponujali tako, da vam ne bo treba ves čas tekati od štedilnika k mizi. Z njimi postrezite, kot je treba. Če morajo priti na mizo vroče, naj bodo zares vroče.

Kar dovolj bo, če ponudite troje jedi: predjed ali juho, glavno jed in desert. Včasih sta dovolj tudi dve: če je na primer juha posebno izdatna in gosta, boste za njo ponudili kar poobedek. K topli predjedi pa morda veliko ploščo s siri . . . Kombinacij je veliko in z malo domiselnosti lahko pripravite pestro pogostitev. Priloge naj bodo prav tako preproste, ponudite jih lahko na enem samem, seveda primerno velikem krožniku. Tudi predjed lahko že razdelite in juho nalijete v skodelice, še preden sedejo gostje za mizo.

Za spremembo je lahko glavna jed tudi sladka (na primer različni cmoki), za poobedek pa seveda ne bodo slaščice, ampak siri. Za uvodno jed pa bo imenitna dobra mesna juha . . . Če ste za začetek izbrali ribjo solato, pri glavni jedi in poobedku seveda ne bo rib, po uvodni golaževi juhi pa ne piščančjega paprikaša.

Trije primeri za preproste prigrizke: večerja: juha s fritati, ciganski zrezek, bananina krema, kava.

Vabilo na čaj: ponudili bomo dober temen čaj z limono, rumom ali mlekom, sirovo pecivo, toast z maslom, kolač . . .

Če pa ste povabili na popoldanski klepet ob kavi, bodo gostje veseli kave s tolčeno smetano, zavitka, šarklaja, torte ali drugega primernega peciva. Hladni bife naj sestavljajo narezek iz različnih suhih in svežih mesnin ter solate: paradižnik, paprika, kisle kumarice, olive, čebula, francoska solata, mesna, sirova . . .

Zgodba iz Južne Afrike — Zgodba iz Južne Afrike — Zgodba iz Južne Afrike

JAMES MATTHEWS

Park

(Prevedel Ivan Dolenc)

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

„Jaz pa vidim, da jočeš!"

Odrinil ga je od sebe in odhitel dalje, proti trgovini. „Cmeravec!" je fant od daleč zakričal za njim.

Okrog edinega, z železom obitega okna trgovine se je gnetlo kupcev. Oranže so bile pomešane med pisemskim papirjem in suhe fige so bile posute po šolskih tablicah. Na oblekah in posodi se je nabiral prah. Čez okno se je leno plazil ščurek in oprezno stegoval svoje antene.

Znotraj trgovine je bila vrsta prav tako dolga pred prodajnim okencem. Vreče so ležale na tleh in puščale odprto samo ozko pot do pulta. „Kaj bo, boy?" Trgovec mu je pokazal zobe, ki so bili rdeči od betela. „Dajmo, dajmo, dajmo, boy! Kaj hočeš? Ne stati tukaj ves dan."

Njegove čeljusti so grizle betelovo peško, ki se je bila ujela med obarvanimi zobmi.

Naročil je penijske dobrote po svojem spisku v glavi. Sladkarije si je vtaknil v žep, potem pa odvrgel vrečko na tla in zapustil trgovino. Za njim je Indijec nekaj zamrmral in čeljusti so mu še hitreje mlele.

Ena stran ceste je bila v senci. Sedel je na tla, s hrbtom se je naslonil na zid in užival zadnje žarke toplega sonca.

Bikove oči, bonboni in poprove mete, košček sladkega korena — vse to si je zbasal naenkrat v usta, da so se mu napele ličnice. Za nekaj trenutkov je pozabil na park.

Nebrižno je gledal, kako se mu približuje neko dekle.

„Mama je rekla, da moraš domov k večerji!" Buljila je v njegove okrogle nabasane ličnice in si s prstom brisala nos. „Daj mi!" Dal ji je eno bikovo jajce. Spravila ga je v usta, nos pa si je še kar dalje drgnila.

„Obriši svoj rilec!" ji je ukazal in se vzvišeno postavil pred njo. Potem je zakorakal mimo nje. Ona mu je sledila, cucljala bonbon in smrkala.

Ko sta vstopila v kuhinjo, je oče že sedel za mizo. „Zakaj moram vedno poslati po tebe?" ga je vprašala mati.

Spustil se je na svoj stol, a se je takoj spet dvignil in si šel umit roke, preden bi mama utegnila znova zavpiti nad njim.

Večerja je bila tiha, samo včasih je žlica podrsala po krožniku in sestra je še enkrat ali dvakrat posmrkala.

Bili so že skoraj pri kraju jedi, ko se je on nečesa domislil. Važnost te njegove misli ga je tako močno prevzela, da je dvignil žlico v zrak. Zakaj ne bi odšel v park — v temi? Potem ko se zaprejo vrata za starci, otroki, in pestunjami z vozički. Nikogar ne bo več tam, ki bi mi branil vstop. Dalje ni mogel. Ves je bil zbegan zaradi te svoje misli. Materin glas, ki je zdaj pripovedoval očetu o dogodkih dneva, mu ni bil več podoben pari, ki udarja ob njega, ampak se mu je zdel kakor lahen vetrič, prhutajoč mimo njega, ne da bi se ga dotaknil. Mučili so ga pomisleki. Doslej še nikoli ni bil ponoči v tistem delu mesta. Čez prsi ga je stisnil strah, lotil se je njegovega želodca, da je komaj požiral. Še močneje se je oprijel žlice in si z njo podrgnil kožo na členkih svoje proste roke.

Storil bom to! Odšel bom v park, brž ko pojemo. S težavo se je obvladal. Pogoltnil je, kar mu je še preostalo na krožniku in strahoma pogledal, koliko jedi je ostalo še drugim. Pohitite! Pohitite!

Ko je oče odrinil krožnik od sebe in si prižgal cigareto, je on naglo pospravil mizo in začel s pomivanjem. Komaj je pomil krožnik, že ga je odrinil proti svoji sestri, katere smrkanje je spremljalo njuno skupno delo.

Ko sta pospravila še posodo, je on pomel kuhinjo in zanesel ven smetnjak.

„Se lahko grem ven igrat, mama?"

„Samo glej, da ne bom spet pošiljala druge za teboj!"

Oče ni rekel besede. Skril se je bil za časnikom.

„Preden odideš," ga je zaustavila mati, „prižgi svetilko in jo obesi na hodniku."

Napolnil je svetilko s petrolejem, potegnil za stenj in ga prižgal. Luč je medlo sijala skozi črtasto steklo. Mesec se je zdel kakor fluorescentna krogla — luč brez toplote — in zvezke kakor drobci, iztrgani iz njega. Pod cestnimi svetilkami so sosedje igrali karte. Hiteč mimo njih, je v nosnicah začutil bodikav duh po cenenem rdečem vinu. Tema za slabo osvetljenimi vrati ni mogla skriti ljubečih se parov.

Ko je zapustil meje svojega okoliša, se je spustil v tek. Prav nič ni popustil, ko je prišel v mestno središče, kjer je drugače vedno občudoval pravljična izložbena okna. V bližini parka pa ga je njegova moč zapustila in je noge komaj še vlekel za seboj.

Pred njim je bil park s svojim vhodom in železno ograjo. Takoj za ograjo je visela na kolu pribita napisna tabla. Izza nje je ugledal gugalnice. Pogled nanje mu je dal novih moči.

Pristopil je k ograji in hitro zadihal. Nikogar ni bilo videti. Zdrznil se je, ko je zaslišal brnenje motorja. Toda avto je zdrvel mimo njega; gume so tiho lizale tlak.

Železo na ograji je bilo ledeno mrzlo pod njegovimi rokami. Presenečen se je pognal na delo. Iztegnil je obe roki in kakor opica splezal na vrh ograje, potem pa odskočil s te višine na sveže prekopano zemljo onstran ograje.

Trava je bila vlažna od večerne rose. S svojimi bosimi nogami je podrsal po njej. Nato je začel teči in mokra trava se je pripogibala pod njegovimi stopinjami.

Tekel je do gugalnic in do vrtiljaka, in od lesene žage do drsalnega žleba. Njegove roke so se oklenile kovinastih robov.

Potem pa po stopnicah na vrh žleba. Stal je sam samcat pod širnim nebom. Počutil se je kot ptica — kot orel. Vrgel se je trebušno navzdol in naglo drsel. Viiiiiiii! Ko je dosegel travo, se je prekopicnil. Za nekaj hipov se je zagledal v mesec, nato se je spet vzravnal kot vzmet in stekel nazaj do stopnic drsalnega žleba, da bi znova doživel radost svojega poleta. In vsakokrat, kadar se je popeljal po žlebu od vrha do tal, si je želel, da tega potovanja ne bi bilo nikdar konec, in je drsel in drsel in drsel v globino.

Čez čas je zadržano pristopil k leseni žagi in se zadovoljil s tem, da je pognal v zrak svoj konec deske, samo da je videl, kako udari drugi konec po travi.

„Prekleto!" je zamrmral, ko se je trudil, da bi pognal v tek vrtiljak. Povečal je svoj napor in se pognal na prvi sedež, z eno nogo pripravljen na skok, da bi vrtiljak porinil naprej, če bi se ta ustavil. Vrtiljak se je ponižal in se zazibal. Da ga je ohranil v teku, je več porival, kot pa se vozil z njim. Ker pa si ni hotel pokvariti veselja, je naposled odskočil na tla in se spustil v dir proti svoji najljubši gugalnici. Z razkoračenimi nogami in z rokami, tesno oklenjenimi krog srebrnih verig, je pognal svoje telo, da se je zapeljal visoko v zrak. Skrčil se je kot tekač, potem pa z vso močjo znova posunil naprej. Gugalnica je širila svoj krožni lok. Letela je višje in višje in višje. Dosegla je nebo. On pa se je dotaknil meseca. Utrgal si je zvezdo, da si jo pripne na prsa. Zemlja je bila daleč pod njim. Nobena ptica ne more zleteti tako visoko kot on. Poganjal se je gor in dol.

V kolibi na zadnjem koncu parka se je tedaj prižgala luč. Bil je to samo majhen pramenček rumenila v črnem kvadratu. Odprla so se vrata in na pragu je zagledal črno postavo. Vrata so se potem zaprla in postava se je napotila proti njemu. Vedel je, da je to paznik. Svetilka se je lesketala v mesečini, ko je z njo mahal ob svojem telesu. On pa se je še kar dalje gugal.

Paznik se je ustavil pred njim, izven loka gugalnice, in posvetil s svetilko na njega. Luč ga je ujela sredi leta.

„Prekleto!" je zarobantil paznik." Rekel sem ti že, da se tukaj ne smeš gugati !"

Odgovorilo mu je samo rožljanje verige, ko je fant preganil noge.

„Zakaj si se vrnil?"

„Zaradi gugalnice. Prišel sem nazaj zaradi gugalnice."

Paznik mu je naštel vse tiste stvari, ki so jim prepovedane zaradi njihove barvne kože. Še celo njegova služba je odvisna od dobre volje drugih.

„Umazani belci! Vse imajo v svojih rokah!"

Vsi njegovi občutki so mu govorili, da naj pusti fanta pri miru. Ni hotel zmotiti njegovega užitka. Toda strah, da bi ju nekdo spazil, ga je vseeno naredil neizprosnega.

„Dol! Pojdi domov!" je zakričal z ostrim glasom, njegova jeza pa je bila naperjena zoper sistem, ki njega pošilja nad svoje lastne ljudi. „Če ne prideš takoj dol, stopim po policijo. Saj veš, kaj bodo storili s teboj."

Gugalnica je kar naprej hitela gor in dol.

Paznik se je obrnil in stekel proti ograji.

„Mama! Mama!" Glas se mu je tresel. Želel si je, da bi bil na varnem doma v materini kuhinji in bi tam sedel ob goreči peči, z odprtim stripom na kolenih. „Mama! Mama!" Klical jo je z vedno višjim glasom, trgajočim se iz njegovega grla. Tekmoval je s hitrostjo gugalnice, ki se je dvigala proti nebu. Njegov glas in gugalnica. Gugalnica in njegov glas. Višje! Višje! Vse dokler ne bosta eno.

Pri vhodu v park je visela na visokem dragu napisna tabla — njena dolga senca je kazala proti njemu.

Prevedel Ivan Dolenc, Kanada

RADIO — TELEVIZIJA

LJUBLJANA

PETEK, 4. 10.: 8.45 TV v šoli — 12.30 Poročila — 17.30 Poročila — 17.35 Nepomembno in pomembno — 17.50 Obiskovalci — 18.25 Obzornik ljubljanskega območja — 18.40 Pred izbiro poklica: Poklici v kamnoseštvu — 19.10 Risanka — 20.05 Desetletja uničenja — 21.050 Ne prezrite — 21.15 Zbogom, gospod Chips — 22.15 Dnevnik. — 22.25 Pozdravljen, junak, amer. film.

SOBOTA, 7. 10.: 8.00 Poročila — 8.05 Prgišče priljubljenih pravljic — 8.20 Nepomembno in pomembno — 8.35 Kostanjev škratek — 8.45 Zakaj, zakaj — 9.00 Miti in legende — 9.15 Kevinov svet, irski film — 9.45 Mali svet — 10.15 Trnjulčica — 10.45 Računalništvo — 11.10 Živi planet — 12.05 Spoznano neznano — 12.40 Poročila — 15.20 Poročila — 15.25 Divje živali na cestah, ameriški mladinski film — 17.00 Košarka — 18.35 Zgodbe iz življenja rastlin — 19.05 Risanka — 20.00 Kako se poročim z Američanko, italijanski film — 21.55 Zrcalo tedna — 22.15 Videogodba — 23.05 Poročila.

NEDELJA, 6. 10.: 8.30 Poročila — 8.35 Živ žav — 9.30 Obiskovalci — 10.00 Življenje brez konca — 11.05 Izročila — 11.35 Oddaja za stik z gledalci — 12.00 Kmetijska oddaja — 13.00 Poročila — 13.40 Mostovi — 14.10 Brands Hatch: Avtomobilske dirke formule I — 14.35 Očenaškov dnevnik — 16.15 Poročila — 16.20 Angeli so izgubili sijaj, ameriški film — 17.50 TV kviz — 18.15 Knjiga — 19.05 Risanka — 20.15 Zgodbe iz tovarne — 21.10 Športni pregled — 21.55 Slovenci v zamejstvu.

PONEDELJEK, 7. 10: 8.50 TV v šoli — 12.30 Poročila — 17.30 Poročila — 17.35 Pekarna — 17.50 Življenje v kapljici vode — 18.10 Murni — 18.25 Podravski obzornik — 18.45 Glasba za mlade — 19.15 Risanka — 20.05 Vedno na poti — 21.05 Danes za prihodnost — 22.10 Dnevnik — 22.25 Glasbena oddaja.

TOREK, 8. 10.: 8.50 TV v šoli — 12.30 Poročila — 16.30 Šolska TV — 17.30 Poročila — 17.35 Republiška revija mladinskih pevskih zborov Zagorje — 18.05 Miti in legende — 18.25 Notranjski obzornik — 18.40 Periskop — 19.10 Risanka — 20.05 Jesen Djura Dražetiča, drama — 21.15 Omizje — 23.15 Poročila.

SREDA, 9. 10.: 9.00 Test — 9.15 TV v šoli — 12.30 Poročila — 17.25 Poročila — 17.40 Prgišče priljubljenih pravljic — 17.55 Trnjulčica — 18.25 Koroški obzornik — 18.40 Sodobna stremljenja orkestralnega zvoka — 20.05 Vrtnar posebne sorte — 20.50 Razkošje v travi, ameriški film — 22.55 Dnevnik.

ČETRTEK, 10. 10.: 9.00 Test — 9.15 TV v šoli — 12.30 Poročila — 16.30 Šolska TV — 17.30 Poročila — 17.35 Tillove dogodivščine — 17.55 Ivana Kobilca — 18.25 Pomurski obzornik — 18.40 Delegatska tribuna — 20.05 Tednik — 21.05 Majhne skrivnosti velikih kuharskih mojstrov — 21.15 Družina vialhe — 22.05 Dnevnik — 22.20 Retrospektiva domače TV drame.

SLOVENSKE ODDAJE
vsak dan od 18.10 do 19.00 ure AVSTRIJSKEGA RADIA

Pe., 4. 10.: Iz kulturnega življenja - Gledališki seminar SPZ v Šentprimožu.
So., 5. 10.: Duhovni nagovor. Voščila (M. Hartmann).
Ne., 6. 10.: Za dobro voljo.
Po., 7. 10.: Kontakt.
To, 8. 10.: Mladinska oddaja (F. Krištof).
Sr., 9. 10.: Primorsko dramsko gledališče na Koroškem.
Če., 10. 10.: Rož - Podjuna - Zila.
Pe., 11. 10.: Koroški avtorji.

AVSTRIJA 1

PETEK, 4. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Tom & Jerry — 9.30 Ruščina — 10.00 Šolska TV — 10.30 Mestece Anara — 11.55 Woody Woodpecker predstavlja — 12.00 Poročila in ozadja — 13.00 Poročila — 16.30 Za predšolske otroke — 16.55 Mini-ČVS — 17.05 Tao Tao — 17.30 Otroci podzemlja — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Derrick — 21.20 Naša najlepša leta — 22.05 Umetnosti — 22.50 Syntagma — 23.10 Stene Antonia Tapiesa — 23.15 Linški zvočni oblak 85 — 0.00 Poročila.

SOBOTA, 5. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Italijanščina — 9.35 Francoščina — 10.05 Ruščina — 10.35 Mladenič z zelenimi lasmi — 11.55 Živalski bogovi - živali malikov — 13.05 Poročila — 14.30 Ko cetijo planinske rože — 15.30 Pan Tau — 16.30 Viki — 16.55 Mini-ČVS — 17.05 Bravissimo — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Dva krat sedem — 18.25 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 18.50 Pater dr. Berthold Mayr odgovarja — 19.00 Avstrija danes z novostmi iz Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki in šport — 20.15 Tako je bilo samo enkrat — 21.50 Rdeče-belo-rdeča voščila — 22.50 Diplomatix — 23.20 Solid Gold — 0.05 Poročila.

NEDELJA, 6. 10.: 11.00 Ura tiska — 12.00 Orientacija — 14.00 Daddy Langbein — 16.00 Ob Jordanu: Janez krsti Jezusa — 16.15 Listamo v slikanici — 16.35 Pustolovščine — 17.00 Deželnozborske volitve na Zgornjem Avstrijskem — 17.05 Živalski vrtovi sveta - svet živalskih vrtov — 17.35 Helmi — 17.40 Klub seniorjev — 18.30 Mi — 19.00 Deželnozborske volitve na Zgornjem Avstrijskem — 19.25 Govori msgr. dr. Willibald Rodler — 19.30 Čas v sliki z deželnozborskimi volitvami na Zgornjem Avstrijskem — 19.50 Šport — 20.15 Avstrija II — 21.45 Deželnozborske volitve na Zgornjem Avstrijskem — 22.10 Stolp — 23.05 Jour fixe — 0.05 Poročila.

PONEDELJEK, 7. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Tom & Jerry — 9.30 Tu sem jaz človek . . . — 10.00 Šolska TV — 10.30 Ko cvetijo planinske rože — 12.00 Woody Woodpecker — 12.15 Onstran velikega zidu — 13.00 Poročila — 16.30 Za predšolske otroke — 16.55 Mini-ČVS — 17.05 Viki — 17.30 Minikini — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Ponedeljski šport — 21.08 Kuharski mojstri — 21.15 Policijska postaja Hill Street — 22.00 Takrat — 22.05 Skrivnost — 23.05 Poročila.

TOREK, 8. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Tom & Jerry — 9.30 Italijanščina — 10.00 Šolska TV — 10.30 Avstrija II — 12.00 Takrat — 12.05 Ponedeljski šport — 13.00 Poročila — 16.30 Za predšolske otroke — 16.55 Mini-ČVS — 17.05 Don Kihot — 17.30 Oddaja z miško — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.0 Slike iz Avstrije — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Inozemske report — 21.15 Dallas — 22.00 Aktualni knjižni magazin — 22.50 Poročila.

SREDA, 9. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Tom & Jerry — 9.30 Francoščina — 10.00 Šolska TV — 10.30 Moj Partner Davis — 12.00 Secret squirrel — 12.05 Inozemski report — 13.00 Poročila — 16.30 Začarana duda — 16.55 Mini-ČVS — 17.05 Tao Tao — 17.30 Nogometna abeceda — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes z novostmi iz Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Nobody je največji — 22.05 Kam in nazaj — 23.55 Poročila.

ČETRTEK, 10. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Tom & Jerry — 9.30 Dežela in ljudje — 10.00 Šolska TV — 10.30 Nobody je največji — 16.30 Za predšolske otroke — 17.05 Don Kihot — 17.30 Perrine — 17.55 Otrokom za lahko noč — 20.15 Veliki žreb — 21.50 Ljudska igra — 23.20 S pisalne mize — 23.35 Šah svetovnemu prvaku — 0.05 Poročila.

Slovenski VESTNIK

Izdajatelj in založnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, 9020 Celovec, Gasometergasse 10.

Uredništvo: 9020 Celovec, St.-Ruprechter-Straße 19/IV, tel. (0 42 22) 54 0 42, teleks 42 20 86 sndk a

Uprava: 9020 Celovec, Gasometerg. 18, tel. (0 42 22) 32 5 50.

Tisk: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje.

ODDAJA O SLOVENSKI LITERATURI

PETEK, 4. 10., 20.00, Ö1

Pod geslom „Literatura je izkaznica identitete narodne skupnosti" („Die Literatur ist die Identitätskarte einer Volksgruppe") bo avstrijski radio prihodnji petek oddajal kratek pregled razvoja slovenske literature na Koroškem zadnjih dvajsetih let. V oddaji, ki bo 4. oktobra ob 20. uri v Ö1 v seriji „Welt der Literatur", bomo slišali razgovore s pisatelji Andrejem Kokotom, Florjanom Lipušem, Gustavom Janušem, Jankom Messnerjem, Majo Haderlapovo in Jankom Ferkom; tudi besedila vseh teh avtorjev in Janija Oswalda bomo čuli v tem pregledu.

Oddajo je pripravil Rüdiger Wischenbarth in ji dal naslov „Meine Art zu leben und die rote Rose sind zweierlei."

Pliberk: Slišali smo predavanje o veri in narodu

Radovedni smo bili na predavanje g. škofa dr. Vekoslava Grmiča in dr. Jožeta Rajhmana o veri in narodnosti. Ta radovednost pa je privabila marsikoga. Predavanje kot tako je bilo zelo zanimivo, posebno še, ko so bile besede izgovorjene tudi iz ust škofa. Referenta sta se na drobno dotaknila problemov kot so evangelij, cerkev in narodnost in nam dala pač novih spodbud in marsikatero našo mišljenje tudi potrdila.

Vsa leta po vojni so nam duhovniki, ki so prišli iz Slovenije, bodisi zaradi sodelovanja z okupatorjem ali podobnih razlogov, govorili vse mogoče in slabo o partizanih, o osvobodilni fronti ter narodnoosvobodilnem boju, ter o ljudeh, ki so se upali zoperstaviti okupatorju in njegovim hlapcem. Škof Grmič pa nam je spregovoril enkrat drugače o partizanih, o vlogi cerkve v osvobodilni vojski in o izdaji. Postavil je stvari v pravo luč in škoda je le ta, da je trajalo toliko let, preden je spregovoril nekdo od katoliške cerkve jasne besede, da ni izdajalec tisti, ki se je bojeval z osvobodilno fronto, temveč tisti, kateri je sodeloval z okupatorjem in nato pobegnil.

Predavatelj je poudaril, da je prvo narod in potem vera in kdor se tega ne drži, ta ni z narodom, ta se bori za druge interese. Besede kot jih je izgovoril škof Grmič, da ni odločilno, v katero vero veruješ, temveč važno je, kako živiš, so nam potrdile našo dosedanjo pot. Tudi tisti, ki si trkajo stalno na prsa in pravijo, da so verni, ne delajo vedno po teh načelih, se ne ravnajo po evangeliju, temveč so dostikrat le za cerkveno hierarhijo, klerikalizem, za oblast.

Škoda je le, da ni slišalo še več vernikov takih pogumnih, bodrilnih in čistih besed iz ust duhovnika — škofa. Gotovo bi lažje spali, saj bi jih rešile besede govornika moreče „trotamore". Bilo je res zanimivo in vsakdo je rekel ob zaključku, celo noč bi poslušal, tako je bilo zanimivo. Še večkrat bi nam morali spregovoriti taki kristjani v osebi škofa.

Pa še nekaj besed bi rekel ob tem srečanju s škofom Grmičem. Žalostno je, da si cerkveni predstojniki tako v župniji kakor tudi v dekaniji niso vzeli toliko poguma in časa, da bi pozdravili sobrata škofa v njihovi bližini. Ali je škof, ki je vreden vse časti, le tisti, ki prihaja iz severa in ki nas uči hlapčevstva in pokorščine? Ali so slavoloki samo za nekatere, za druge pa prezir? Vsekakor to sigurno ni po stavkih evangelija. To nam potrjuje še bolj dvom, če so res pravi kristjani.

Zahvaljujemo se prosvetni zvezi za to zanimivo predavanje. Škofu dr. Grmiču pa za jasne, odkrite ter pogumne besede.

ikej.

V poročilu o predavanju škofa Grmiča smo v zadnji številki trdili, da se KKZ ni odzvala vabilu SPZ na soorganiziranje teh predavanj. V tej zvezi želi KKZ popravek in piše:

„Ta trditev ne odgovarja resnici. Krščanska kulturna zveza s strani Slovenske prosvetne zveze ni dobila nobenega povabila ne na prireditve in tudi ne vabila za organiziranje teh predavanj. Edina tozadevna informacija s strani Slovenske prosvetne zveze je bil sledeči odstavek v pismu z dne 2. septembra 1985:

„V vednost vam sporočamo, da bo Slovenska prosvetna zveza do konca leta izvedla še sledeče prireditve: — od 16. do 21. 9. bosta v petih krajih na južnem Koroškem predavala mariborski škof dr. Vekoslav Grmič in prof. Jože Rajhman o temi „Slovenski narod, krščanstvo in cerkev."

Na to trditev KKZ so nam na tajništvu SPZ sporočili, da so zastopniki Slovenske prosvetne zveze na koordinacijski seji, 25. 4. 1985, zastopnike KKZ (navzoči so bili predsednik, tajnik in odborniki) ustmeno povabili na soorganiziranje teh predavanj, vendar je to povabilo ostalo v glavnem brez odziva, dopolnjeno z opombo, da je škof Grmič predaval že večkrat na Koroškem.

40 let Elana iz Begunj

Uspehe s smučmi, telovadnim orodjem, jadralnimi letali in jadrnicami, dosegli z domačimi strokovnjaki

Tovarna športnega orodja Elan iz Begunj pri Radovljici je proslavila 40-letnico svojega obstoja. Jubileju so v Sloveniji posvetili precej pozornosti, saj je Elan ena izmed najboljših in poslovno najuspešnejših slovenskih tovarn, ki se je s svojimi izdelki uveljavila v številnih državah v razvitem delu sveta. Še posebno pomembno pri tem je, da so v begunjski tovarni tak kvaliteten razvoj, ki jim je pripomogel do konkurenčne sposobnosti na svetovnih tržiščih, dosegli z znanjem svojih strokovnjakov.

Elan, katerega začetek sega v obdobje takoj po vojni, se je najprej uveljavil s svojimi smučmi. Medtem ko v Jugoslaviji zaradi pomanjkanja tovrstnih proizvajalcev to ni bilo težko, je bila pot na tuja tržišča precej težja in dolgotrajnejša. Kljub temu so jo prizadevni strokovnjaki in delavci Elana zmogli, tako da je ta gorenjska tovarna že vrsto let med največjimi in najboljšimi proizvajalci smuči na svetu. Kar 85 odstotkov jih prodajo na zahtevnih tujih tržiščih. K svetovni slavi Elana so veliko pripomogli izredni uspehi smučarjev, ki so vozili na Elanovih smučeh.

Poleg domače tovarne v Begunjah ima Elan še dve mešani firmi, in sicer na Brnci na Koroškem in na Švedskem ter lastni trgovski firmi v ZDA in Kanadi. V firmi Elan Brnca, ki so jo ustanovili pred osmimi leti, izdelujejo smuči iz poliuretana. Njena zmogljivost je 200.000 parov letno. V njej je zaposlenih 90 delavcev, domačinov.

V zadnjem času pa se Elan vse bolj uveljavlja tudi kot izdelovalec drugih športnih artiklov. S katerimi prav tako dosega dobre tekmovalne uspehe. To velja tako za jadralna letala kot tudi za jadrnice. V Begunjah na leto naredijo in prodajo na tuje blizu 100 jadralnih letal. Od okoli 300 jadrnic, kolikor jih izdelajo na leto, pa jih izvozijo polovico.

Na jubilejni slovesnosti na Bledu so se delavcem Elana pri praznovanju pridružili številni bivši in sedanji znani športniki, ki so ali pa še vedno tekmujejo z Elanovimi smučmi, letali in jadrnicami ter na Elanovem telovadnem orodju. Med njimi so bili tudi Bojan Križaj, Jure Franko, Boris Strel in Švicar Bruno Kernen, ki so za svoje tekmovalne uspehe dobili kipec smučine. Najvišje priznanje, zlato plaketo Elana za utrditev ugleda znamke Elan v svetu pa je prejel slavni Ingemar Stenmark, ki že vso svojo tekmovalno kariero nastopa z Elanovimi smučmi.

L. S.

ŠPORTNI VESTNIK

SAK na tujem neugnan!

Z 10 igralci premagal Pliberk

SVG PLIBERK : SAK 2:4 (1:1)
Pliberk, 900, Hauk.
Gole: Schatz in Golautschnig oz. Polanšek, Ramšak, Velik in Ratajec.

Derbi je v Pliberk privabil blizu 1000(!) gledalcev, od teh najmanj polovico „sak-ovih" navijačev. Vzdušje je bilo enkratno! Pliberčani so se že dolgo pripravljali na ta spopad in seveda so na vsak način hoteli zmagati. (Že iz narodno-političnih vidikov je vsaka zmaga kateregakoli nasprotnika nad SAK-om za le-tega pravcati užitek). Toda sakovci so jim račune prekrižali.

Tekma se je začela s strelom iz vedrega neba, kajti že po prvem napadu se je žoga „zmotila" v pliberško mrežo. Polanšek je po podaji Jagodiča z glavo premagal vratarja Eberweina. 1:0 za SAK in čudovit začetek! Slovenski nogometaši so zaigrali samozavestno in mirno, toliko potuhe jim je dal ta zadetek. Vendar Pliberčani so čez četrt ure izenačili. Schatz je z lepim in natančnim strelom presenetil SAK-vratarja Rauscherja — 1:1. Končno so se borci malo umirili in igra je bila več ali manj uravnovešena. Prvi polčas se je končal neodločeno.

Druga polovica igre se je začela enako kot prva, a z obratnim učinkom. Prej so bili sakovci prvi, hitrejši in zdaj domačini. Gol je namreč padel spet v prvi minuti, po težki napaki celotne SAK-obrambe z golmanom vred. Golautschnig je priliko takoj izkoristil in zatresel mrežo — 2:1 za Pliberk! Gostitelji so se veselili prezgodaj in predvsem predolgo, saj so protinapad povsem zamudili. Ponovno je Jagodič točno centriral in Ivan Ramšak je z glavo spektakularno zadel v desni zgornji kot — 2:2! Takšen dvoboj so Pliberčani redkokdaj doživeli.

Deset minut navrh je vse kazalo, da se bo slovenska enajsterica zrušila in podrla. Hauk je izključil Ramšaka, ko je ta v borbi z rokami baje nepravilno atakiral nasprotnika. Takšna usoda je bila namenjena sakovcem v Pliberku, preden je bila na vrsti dokončna odločitev. Zares čudno in vprašljivo, da gostitelji v teh minutah nikokor niso znali izkoristiti številčne in navidezne psihične premoči. SAK je postavil „italijanski zid", se spretno branil in strpno čakal na priložnost. Dočakal jo je! Z desetimi (!) možmi so „Celovčani" inscenirali odločilna dva protinapada. V 70. minuti sta Zlato Ratajec in Marjan Velik v koprodukciji poskrbela za tako važen tretji gol (3:2), slednji je dal svoj četrti letošnji gol za SAK. Dve minuti pred koncem derbija pa so Pihorner, Polanšek in Ratajec izvedli odločilno kombinacijo, ki jo je Zlato Ratajec mojstrsko zaključil. Gol, gol, 4:2 za SAK, neizmreno veselje in objemanje tako med igralci kot tudi gledalci, navijači.

Kdo bi si kaj takega samo mislil? Kakšen nogomet, kakšno vzdušje in še kako dramatičen razplet! To je bila res propaganda za nogomet. Slovenski akterji so se borili kot v najboljših časih.

Z desetimi igralci so prepričljivo porazili Pliberčane! Po sedmih igrah je slovenska enajsterica zbrala devet točk in je na odličnem četrtem mestu. V soboto že — zaradi ohceti igralca Sterna — čaka naslednji nasprotnik: celovški PSV/ASK.

Postava: Rauscher; Sadjak, Stern, Kreutz, Lampichler; Jagodič, Jovičevič, Ramšak; Velik, Ratajec, Polanšek (menjava: Pihorner)

Stanje v koroški ligi

SEDMO KOLO: Vodeči Obervellach, ki je še zmeraj neporažen, je nadaljeval svojo čudežno serijo. Novinec je zmagal v Lienzu pravzaprav nepričakovano, a povsem zasluženo s 3:1! V izredni formi je tudi prvi zasledovalec Trg, ki je pod režiio slovenskega legionarja Branka Oblaka doma deklasiral Šmohor 7:0! Ti dve ekipi imata na Matrei in SAK (oba devet točk) že štiri oziroma tri točke naskoka. Matrei je v Brežah osvojil točko (2:2), Slovenski atletski klub pa je v derbiju kola v gosteh presenetljivo premagal Pliberk (s 4:2), ki je sedaj peti. Mostič je po uspehu nad Irschenom (2:1) rinil na šesto mesto. Sledijo Breže, Lienz Šmohor, WAC (3:1 proti Magdalen), Magdalen in Irschen. Na repu lestvice sta uvrščena celovški PSV/ASK in SCA Šentvid, med seboj sta remizirala 0:0.

Vzhodna podliga

Treibach je po sobotni visoki zmagi (6:2 proti Šmihelu) dospel na vrh lestvice in tam osal s pomočjo Wolfsberga (1:0 v Šentandražu). Senzacionalna sta bila tudi preostala dva uspeha v gosteh: ATUS Borovlje je gladko odpravil Weitensfeld s 3:0 in Dobrla vas prav tako zanesljivo St. Leonhard. Ruda je nadaljevala serijo zmag, tokrat 2:0 proti Selam. Celovška kluba KAC in ASV sta prava remi-specialista. KAC (0:0 v Velikovcu) je v osmih nastopih remiziral šestič in Annabichl (1:1 v Vrbi) petič!

Lestvica: 1. Treibach (goldiferenca +11), 2. Šentandraž (+5), 3. Ruda (—1; vsi po 11 točk), 4. Borovlje (10 točk), 5. Wolfsberg (9). Predzadnji je spet Šmihel in zadnje moštvo so nespremenjeno Sele.

8 tekem in 21 protizadetkov

RUDA : DSG SELE/OBIR 2:0 (1:0)

Izredno slaba, skromna predstava obeh moštev. Sicer so se Selani trudili in borili, toda pred nasprotnim golom ali bolje rečeno pred kazenskim prostorom so bili enostavno preslabi in neodločni. Novinec je kmalu povedel z 1:0 in v nadaljevanju zaigral zelo lahkomiselno. Selani tega niso znali izkoristiti in namesto da bi izenačili, so prejeli še drugi gol. S tem ni bilo več upanja na točko in obenem šesta polomija v osmem poskusu! Jasno, da je slovenski predstavnik zadnji na lestvici.

Postava: Užnik; Jakopič, Užnik, Čertov, Kelih; Čertov, Olip, Oraže, Travnik; Hobel, Hribernik, (menjava: Čertov)

Bistra glava se uči slovensko

BLISKOVIT ZAČETEK, KATASTROFALEN KONEC!

SK TREIBACH : ASKÖ ŠMIHEL 6:2 (2:1)

Gole za Šmihel: Hutter in Pajenk.

Šmihelčani so startali zelo obetavno, ampak slaba taktika in nedisciplineranost sta jih kaznovala. Hutter je namreč že v 2. minuti dal gol za goste, a že pet minut kasneje so domačini egalizirali to prednost. Nadalje so Podjunčani ravnali preveč ostro, celo brutalno in izključen je bil Andrej. Do odmora je še šlo nekako, po zamenjavi strani pa Šmihelčani nikakor niso več mogli zdržati pritiska. Gostitelji so streljali gole po mili volji in kljub visokemu 2:6-porazu so šmihelški nogometaši lahko veseli, da konec ni bil še hujši!

Šmihelčani so torej zelo muhasti. Za primerjavo le zadnja dva rezultata: Šmihel : Vrba 6:1 in Treibach : Šmihel 6:2 . . .

Postava: Mochar; Motschnig, Šuler, Lopinsky, Andrej; Hutter, Blažej, Pajenk, Vrhnjak; Krausler, Buchwald (menjava: Wriesnig in Berchtold)

Menjava denarja

Stanje v četrtek 3. oktobra 1985

Za 100 **dinarjev** dobite	5.25	šil.
Za 100 **dinarjev** plačate	6.25	šil.
Za 100 **lir** dobite	1,005	šil.
Za 100 **lir** plačate	1.085	šil.
Za 100 **mark** dobite	693,70	šil.
Za 100 **mark** plačate	710,00	šil.

ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH

Prva postava razočarala:

Althofen II - SŠZ II 4,5 : 1,5

Kakor je znano, tekmujejo šahisti Slovenske športne zveze v treh moštvih – z enim v drugem razredu (vzhod), z dvema v tretjem razredu (sredina, vzhod) Po pravilih Koroške šahovske zveze smejo mladinci tekmovati v vseh ekipah svojega kluba. Ostali igralci pa smejo v nižjem razredu igrati tako dolgo, dokler niso v višjem razredu dosegli dve točki. Zato so tokrat sestavili drugo moštvo SŠZ igralci prvega moštva z namenom, da osvojijo čim več točk. Iz te moke pa ni bilo kruha, kajti nasprotniki (PSV Althofen II) so premagali slovenske šahiste s 4,5 : 1,5. V večini partij je odločila ena sama neprevidna poteza o zmagi ali porazu.

Stingl - A. Gallob 1:0, Slamanig - Živkovič 1:0, Rabensteiner - **F. Rulitz** remi, Felsberger - I. Ferm 1:0, Glatz - **I. Lukan** 0:1, Köck - Einspieler 1:0.

Remi v Bilčovsu:

SŠZ III - Wolfsberg III 3:3

Čast slovenskih šahistov so rešili Bilčovščani, katerih tekma se je končala z neodločenim izidom (Slovenska športna zveza III - SG RBB Wolfsberg III 3:3). Bliže zmagi so bili gotovo šahisti iz Bilčovsa, a nasprotniki iz Labotske doline so le rešili točko – kot pri nogometu dobi zmagovito moštvo (dodatno k točkam iz posameznih partij) dve točki, za neodločen rezultat pa vsaka ekipa po eno točko.

R. Reichmann - Soinig remi, R. Hedenik - Marin 0:1, **G. Ogris-Martič** - Buchleitner 1:0, **dr. M. Weber** - Furian 1:0, **H. Gasser** - Sturm remi, F. Kernjak - Walz 0:1.

Šahovska prvenstvena tekma:
SŠK „Obir" - ASK Celovec IV
v soboto 5. oktobra 1985 ob 15. uri v Železni Kapli.

Mednarodni šahovski turnir obmejnih mest

Piran zmagovalec pred Tolminom in Idrijo

V okviru tekmovalnega programa Primorske šahovske zveze in ob praznovanju 40. obletnice delovanja tolminskih šahistov v Tolminu je septembra potekal 22. moštveni hitropotezni šahovski turnir obmejnih mest in krajev.

Na turnirju je sodelovalo 16 štiričlanskih moštev iz slovenskega Primorja, dežele Furlanije-Julijske krajine in avstrijske Koroške. Prvo mesto na turnirju, ki je potekal po Bergerjevem sistemu, ob upoštevanju meč točk, je prepričljivo osvojila ekipa Pirana (Golja, Vasič, Weber in Žnidaršič), ki je zmagala v vseh dvobojih. Drugi so bili šahisti Tolmina (Škoberne, Rejc Rozman in Makuc), tretja pa Idrija (Kovač, Mitrovič, Petrič in Kanduč).

Končni vrstni red ekip: Piran 30 (51), Tolmin I. 25 (45,5), Idrija 23 (43), Koper 21 (40), Anhovo 20 (37,5), Nova Gorica 18 (38), Portorož 18 (34,5) Ajdovščina 18 (34) Tolmin II. 14 (25), Šempeter 12 (29), Ilirska Bistrica 12 (23,5), SŠZ Celovec 11 (25), Cerkno 9 (21), Gorica 4 (13,5) Solkan 3 (10,5) in Du Sežana 2 (9).

Zbrane šahiste treh sosednjih dežel je v pozdravnem nagovoru ob praznovanju 40. obletnice uspešnega dela ŠD Tolmin pozdravil Marijan Rozman, predsednik skupščine občine Tolmin. Ob tej priložnosti so dolgoletnim in aktivnim članom kluba ter nekaterim šahovskim društvom in organizacijam na Primorskem in zamejskim šahistom v Italiji in Avstriji podelili posebna priznanja.

Silvo Kovač

PRVI RAZRED

Skupina B:	
Čajna : Baško jezero	1:0
Töplitsch : Kostanje	3:1
Skupina C:	
Kotmara vas : Donau	2:0
Kriva Vrba : Gospa sveta	0:2
Reichenau : Bilčovs	3:2
Skupina D:	
Žrelec :Železna Kapla	2:0
Klopinj : Labod	2:3
Metlova : Frantschach	2:2
Žitara vas : Sinča vas	3:0
Globasnica : Podkrnos	0:1

DRUGI RAZRED

Skupina 7:	
Neca : Šmarjeta	3:0
Grabštanj : Škofiče	2:1
Šentilj : Bistrica	6:1
Borovlje : Pošta	1:0
Hodiše — Žihpolje	3:1
Skupina G:	
Galicija : Šentpeter	6:1
Žvabek : Eitweg	3:4
Preitenegg : Tinje	1:4